

UGSEAD

Uluslararası Güzel Sanatlar Eğitimi Araştırmaları Dergisi
International Journal of Research in Fine Arts Education

<http://ugsead.penpublishing.net>

PENACADEMIC

Ortaokul Öğrencilerinin Pedagojik Sanat Eleştirisi Algı Düzeylerinin ve Sanat Eleştirisi Etkinliklerinin Sanatsal Çalışmalarına Yansıması¹

Reflection of Secondary School Students Pedagogical Perceptions of Art Criticism and Art Criticism Activities on Their Art Works²

Mehtap AKSU

Öğretmen

Selma TAŞKESEN

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Geliş Tarihi: 16 Aralık 2022

Kabul Tarihi: 27 Aralık 2022

Çevrimiçi Yayın Tarihi: 328 Aralık 2022

Anahtar kelimeler:

Pedagojik Sanat Eleştirisi, Sanatsal Çalışma, Görsel Sanatlar Eğitimi.

ÖZET

Bu araştırmada, öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algılarını incelemek ve sanat eleştirisi etkinliklerinin öğrencilerin sanatsal çalışmalarına olan yansımasını ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışma Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nin orta ölçekli bir ortaokuluna devam eden 25 öğrenci ile yürütülmüştür.

Araştırma karma yöntem araştırmalarından yakınsayan paralel desen yaklaşımıyla desenlenmiştir. Araştırmanın nicel boyutunda Önal ve Taşkesen (2020)'in "Pedagojik Sanat Eleştirisi Yeterlilik Algısı Ölçeği", nitel boyutunda ise "Görsel Eleştirme Formu" kullanılmıştır. Araştırmanın nicel verilerinin analizinde SPSS 26.00 programı kullanılmıştır. Pedagojik Sanat Eleştirisi Algı Düzeylerinin ölçülmesi için betimsel istatistik, cinsiyet değişkenine göre farkı bulmak için bağımsız örneklem T Testi, öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi algı düzeylerinin ön test ve son test puanları arasındaki farkı tespit etmek için ise bağımlı örneklem T Testinden faydalanılmıştır. Çalışmanın nitel verilerini değerlendirmek için Betimsel Analiz yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda ortaokul öğrencilerinin pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algılarının iyi düzeyde olduğu, öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında sadece kadın öğrencilerin lehine anlamlı farkın olduğu, öğrencilerin sanat eserlerine ilişkin yorum yapabildikleri ve farklı yaklaşımlar geliştirdikleri sonucuna varılmıştır. Öğrencilerinin oluşturdukları sanatsal ürünler karşılaştırıldığında sürecin sonunda özgün çalışmalar ortaya koyabildikleri tespit edilmiştir. Pedagojik sanat eleştirisi etkinliklerinin ortaokul öğrencilerinin lehine hem sanat eleştirisi yapabilmeye bağlamında hem de sanatsal ürün ortaya koyma noktasında olumlu sonuçlar çıkardığı görülmüştür.

© UGSEAD All rights reserved

Received: 16 December 2022

Accepted: 27 December 2022

Online Release: 28 December 2022

Keywords:

Pedagogical Art Criticism, Artistic Study, Visual Arts Education.

ABSTRACT

In this research, it is aimed to examine students' perceptions of pedagogical art criticism competence and to reveal the effect of art criticism activities on students' artistic creativity. The study conducted with 25 students attending a medium-sized secondary school in the Eastern Anatolia Region of Turkey. The research designed with the parallel design approach converging from mixed method research. In the quantitative dimension of the research, Önal and Taşkesen's (2020) "Pedagogical Art Criticism Sufficiency Perception Scale" used, and in the qualitative dimension, the "Visual Criticism Form" used. SPSS 26.00 program used in the analysis of the quantitative data of the study. Descriptive

¹ Bu makale, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı'nda yazılan ve Ulusal Tez Merkezi'nde 2022 yılında yayımlanan yüksek lisans tezinden oluşturulmuştur.

² The article was created in Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences, Department of Fine Arts Education, Master's thesis, which was published in the National Thesis Center in 2022, in the Department of Art and Craft Education

statistics used to measure Pedagogical Art Criticism Perception Levels, independent samples T-Test used to find the difference according to gender variable, and dependent samples T-Test used to determine the difference between pre-test and post-test scores of students' pedagogical art criticism perception levels. Descriptive Analysis method used to evaluate the qualitative data of the study.

As a result of the research, it concluded that the pedagogical art criticism proficiency perceptions of the secondary school students were at a good level, there was a significant difference between the pre-test and post-test scores of the students only in favor of female students, that the students were able to comment on the works of art and developed different approaches. When the artistic products created by the students compared, it determined that they were able to produce original and creative works at the end of the process. It has been observed that pedagogical art criticism activities have positive results in favor of secondary school students both in terms of art criticism and in terms of producing artistic products.

© UGSEAD All rights reserved

Giriş

Düşünme dediğimiz kavram insanoğlunu diğer tüm canlılardan ayıran en büyük özelliktir. Düşünme insanoğluna geçmişten günümüze birçok avantaj sağlamış ve insanlar düşünebilme becerisi sayesinde tüm evrene hâkim olmuştur. Semerci (2003) düşünebilme becerisi kavramının insanın yaşamına olan büyük etkisi üzerinde oldukça düşünülmüş, üzerinde tartışılması ve araştırılması gerektiğini ifade etmiştir. Bu yüzden düşünme becerisi birçok araştırmacının araştırmasına konu olmuştur. Düşünme insanın edindiği deneyimleri incelemesine dönük işe koştuğu bir eylemdir. Bu inceleme sonucu insan karar verme, plan yapma, problem çözme, yargıda bulunma veya eyleme geçme davranışlarını sergiler. Bu yönüyle düşünme, hem bir süreci hem de bu sürecin sonunda ulaşılması amaçlanan bir ürünü işaret etmektedir (Emir ve Ocak, 2018, s. 195).

Tüm eylemlerimizin düşüncelerle olan bağı düşünülürken doğru düşünceler doğru adımlar atmakta önemli rol oynayabilir. Epstein ve Kernberger (2006)'a göre doğru olanı yapmanın yolu, fikir ve düşünceleri kritik etmekten geçer. Bu açıdan hayatta doğru eylemlerde bulunmak isteniyor ise herhangi bir düşüncüyü veya fikri edinirken olduğu gibi kabul etmek yerine onun üzerine düşünmeyi, tartışmayı yani kritik yapmayı bilmek gerekir. Bu bağlam da eleştirel düşünebilme becerisine gidilebilir. Paul Elder (2007)'e göre eleştirel düşünme analiz edilerek ve değerlendirilerek düşünmek demektir. Eleştirel düşünme mükemmeli yakalamak için titizlikle seçilen standartları ve bu standartların akıllıca kullanılabilme olarak tanımlanmıştır. Akar ve Kara (2016)'a göre günümüz insanının kullanımı için sunulan bilgi çeşitliliği ve miktarı karşısında insan, eleştirel düşünme becerileriyle aldığı bilgiyi sorgulayarak doğru bilgiye ulaşmayı sağlar. Bu açıdan eleştirel düşünme becerisi belki de insanoğlunun en çok ihtiyacı olan beceri alanıdır.

Türnüklü ve Yeşildere (2005)'e göre insanoğlu var olduğu günden bugüne kadar pek çok sorun ve problemle karşı karşıya oldu ve olmaya da devam edecektir. Zamanın ilerleyişi insanoğlunu eskiye nazaran çok daha fazla problemle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu problemler ne kadar çabuk ve basit pratik yollarla çözümlerse yaşamımızda o kadar kolaylaşmaktadır. Bugün karşılaşılan bir probleme yaratıcı, hızlı, pratik çözümler üretmek en çok ihtiyaç duyulan becerileridir. Problem çözme becerisini geliştiren en önemli kavramlardan biri eleştirel düşünme becerisidir. Eleştirel düşünme becerisi yalnızca problem çözme becerisi değil bireye daha birçok katkı sağlayan önemli bir beceri alanıdır. Ennis (1991)'e göre eleştirel düşünme ne yapacağı ve neye inanacağına karar vermeye yönelik mantıklı ve yansıtıcı düşünmedir. Aynı zamanda Ennis (1991)'in eleştirel düşünme tanımı yaratıcılık kavramını da içermektedir. Tanımda yaratıcı süreçleri hipotez üretme, soru oluşturma, probleme muhtemel çözümler önerme ve planlama, problemi değişik açılardan ele alma, olarak belirtmiştir. Tanımın geneline bakıldığında yansıtıcı düşünmeyi, akıl yürütmeyi ve karar vermeyi vurgulayan ifadeler yer almaktadır.

Fisher (2001)'e göre eleştirel düşünme istenilen ürünün gerçekleşme olasılığını artıran bilişsel beceri ve stratejileri kullanabilme, mantıklı amacı olan ve hedefe yönelik bir düşünme sürecidir. Levy (2010)'a göre ise bir olayı anlamak, olay üzerine değerlendirme yapmak, bir problemi çözmek ve bir konuda karar vermek

için gerçekleştirilen planlı bir sorgulama ve problem çözme stratejisidir. Eleştirel düşünme becerisi bu açıdan her insanda olması gereken önemli bir beceridir. Şensoy ve Yıldırım (2017)'a göre; Tüm bu özelliklerin bireye kazandırılması için başta eleştirel düşünme olmak üzere üst düzey düşünme becerilerinin bireylere kazandırılması zorunludur. Bu zorunluluk üst düzey düşünme becerilerini eğitim programlarının hedefi haline getirmiştir. Üst düzey düşünme becerilerinden biri olarak kabul edilen eleştirel düşünme, farklı derslerin öğretim programlarının önemli hedefleri arasına girmiştir. Bu derslerden biriside görsel sanatlar eğitimidir. Sanat eğitimi, kişinin duygularını düşüncelerini ve izlenimlerini anlatabildiği, yetenek ve yaratıcılığını ortaya koyabildiği eğitim faaliyetlerini kapsamaktadır. Sanat eğitimi; kişiye estetik yargı yapabilme konusunda yardımcı olmayı amaçlarken, yeni biçimleri hissedip, eğlenmeyi ve heyecanlarını doğru biçimlerde yönlendirmeyi öğretir. Sanatçı yetiştirmeye değil; yetiştirmek durumunda olduğu her kişiyi, yaratıcılığa yöneltip, onun bilişsel, duyuşsal ve duygusal eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Yaratıcı güç ve potansiyelleri eğitmek, estetik düşünce ve bilinci örgütlemek için çalışır (Küçüktepepınar, 2014, s. 28).

Tüm bu ifadeler doğrultusunda bugün okullarda görsel sanatlar eğitimi adı altında verilen sanat eğitiminin bireyin tüm eğitim süreci boyunca devam ettirilmesi gerektiği sonucunu çıkarılabilir. Sanat eğitimi bireye birçok beceriyi kazandırmayı sağlayan önemli bir eğitim alanıdır. "Çevresine eleştirel bir gözle bakabilme, buradaki sorunları uygarca tartışabilme, sorunlarla ilgili düzenleme ve tasarım yapabilme birikime sahip ilk ve ortaöğretim programlarından mezun olmuş öğrenci şüphesiz sanat ve estetik eğitiminde daha başarılı olacaktır." (Kaya, 2010, s. 149).

Sanat eğitimi, Ülger (2015)'e göre öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştiren önemli bir öğrenme alanıdır. Sanat eğitimi ayrıca, sanatın doğasından kaynaklanan yapısından dolayı mutlak kesinlikler üzerine kurgulanamaması, öğrencilerin problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi için önemli fırsatlar sunmaktadır. Üst düzey düşünme becerilerinden biri olan eleştirel düşünme sanat eğitiminin hedefleri arasındadır. Bu hedef karşımıza sanat eleştirisi kavramını çıkarmaktadır. Yolcu (2015)'e göre eleştiri en yalın şekliyle, bir konu hakkında değerlendirme yapmak demektir, sanat eleştirisi ise, bir sanat eserini anlamak için soruşturmak, değerlendirmek; o esere yönelik duyarlı bir tepki verme sürecidir. O halde resim eleştirisi de, bir resme yönelik duyarlı bir tepki verme süreci olarak özetlenebilir. Sanat eleştirisi yöntemlerinden birisi pedagojik sanat eleştirisidir. Pedagojik sanat eleştirisi Mazlum ve Emekçi (2016)'a göre sanata bakmak, sanatı anlamak, sanat hakkında konuşmak ve sanat yapıtını incelemek- değerlendirmek için geliştirilmiş sistemli bir yöntemdir. Dolayısıyla pedagojik sanat eleştirisi bireyin eleştirel düşünme beceresine önemli katkı sağlamaktadır. Ayrıca pedagojik sanat eleştirisi ile beraber birey sanatçının gözü ile esere bakmayı, eseri oluşturan elemanların sanatçısı tarafından bir araya getirildiği gibi daha pek bakış açısını kazandırmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin pedagojik sanat eleştirisi algı düzeylerini belirlemek ve pedagojik sanat eleştirisi etkinliklerin öğrencilerin sanatsal çalışmalarına olan yansımalarını araştırmaktır.

Bu amaçtan hareketle aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır.

1. Ortaokul öğrencilerinin Pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algı düzeyleri ön test puanları hangi düzeydedir?
2. Ortaokul öğrencilerinin Pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algı düzeyleri son test puanları hangi düzeydedir?
3. Ortaokul öğrencilerinin Pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algı düzeyleri ön test ve son test puanlar arasında fark varımdır?
4. Ortaokul öğrencilerinin pedagojik sanat eleştirisi yapabilme becerisi nasıldır?
5. Ortaokul öğrencilerinin Pedagojik sanat eleştirisi etkinlikleri süresince yaptıkları sanatsal çalışmalar nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Ortaokul öğrencilerinin pedagojik sanat eleştirisi algı düzeylerini belirlemek ve sanat eleştirisi etkinliklerinin öğrencilerin sanatsal çalışmalarına yansımalarını incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada nicel ve nitel yaklaşımların bir arada olduğu karma yöntem araştırması kullanılmıştır. Karma yöntem araştırmaları, araştırmacının bir çalışma veya birbirini izleyen çalışmalar içerisinde nitel ve nicel yöntem, yaklaşım ve kavramları birleştirmesi olarak tanımlanır (Creswell, 2003). Çalışılan konunun içeriğine uygunluğu bakımından ve ayrıca çalışmaya geniş bir bakış açısı kazandırmak amacıyla araştırma karma yöntem araştırmalarından yakınsayan paralel desen yaklaşımıyla yürütülmüştür. “Yakınsayan paralel desende araştırmacının, nicel ve nitel aşamaları araştırma sürecinin aynı aşamasında eş zamanlı olarak uygulaması şeklindedir. Bu desen yöntemlere eşit öncelik verir. Analiz sırasında bu aşamalar birbirinden ayrı tutulur ve daha sonra genel yorumlama yaparken sonuçları birleştirilir.” (Cresswell ve Clark, 2011).

Evren ve örneklem

Araştırmanın çalışma grubu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Erzincan il merkezindeki orta ölçekli bir okuldaki basit seçkili örnekleme yolu ile seçilmiştir. Büyüköztürk (2012)’e göre seçkili (seçkisiz olmayan) örnekleme yöntemleri, örnekleme alınacak birimlerin seçkisizlik ilkesine bağlı olmaksızın belirlendiği yöntemlerdir. Oluşturulan evren listesinden örnekleme birimlerinin seçkisiz olarak çekilmesidir. Grupların evrendeki ağırlıkları oranında örnekleme temsil edilmelerini amaçlar. Buna göre MEB (2018) görsel sanatlar öğretim programında bulunan 7. Sınıf konuları arasındaki sanat eleştirisi ve estetik başlığı kapsamında “Sanat eserini değerlendirmek için sanat eleştirisi yöntemini kullanır” kazanımından yola çıkarak sanat eleştirisi kapsamında öğrencilere kazandırılması gereken tanımlama, çözümleme, yorumlama ve yargı basamaklarına ait soruların 7. Sınıf düzeyinde olması nedeniyle 7. Sınıf öğrencileri tercih edilmiştir. Çalışma grubu 16’sı kadın, 9’u erkek olan 25 ortaokul öğrencisinden oluşmuştur.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi algı düzeylerini tespit etmek amacıyla Önal ve Taşkesen (2020) tarafından geliştirilen “Pedagojik Sanat Eleştirisi Yeterlilik Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Bu ölçek 1’den 5’e kadar puanlanan olan 42 maddelik beşli likert tipinde ölçek formudur. Ölçekten alınabilecek puan aralığı 210 ile 42 arasında değişmektedir.

Çalışmanın nitel boyutunda sanat eleştirisi etkinlikleri kapsamında hazırlanan ve öğrencilerin her bir sanat eserini eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirmelerini amaçlayan “Görsel Eleştirme Formu” kullanılmıştır. Formda (Rönesans); Leonardo Da Vinci, “Monalisa”, Barok; Caravaggio, “The Incredulity Of Saint Thomas”, Empresyonizm; Monet, “Nilüfer”, Puantizm; Paul Signaç, “Avignon Papalık Sarayı”, Post Empresyonizm (İzlenimcilik); Vincent Van Gogh, “Ayçiçekler”, Fovizm; Henri Matisse, “Kırmızı Balık ve Kedi, Ekspresyonizm (Dışavurumculuk); Muck, “Çılgılık”, Fütürizm; Umbeerto Boccioni, “Elasticity, Metafizik; Giorgio de Chirico, “The Song Of Love”, Kübizm; Picasso, “Savaş ve Barış”, Soyut Resim; Visiiliy Kandinskiy, “Kompozisyon 8”, Sürrealizm; Salvador Dali, “Belleğin Azmi”, Soyut Dışavurumculuk; Pollock, “Number 17A”, Supermatizm; Kazimir Malevich, “Suprematism”, Popart; (Roy Lichtenstein, “Popart”) önemli sanat akımları ve akımın öncü sanatçıların eserlerinin görselleri yer almaktadır. Formda bu görsellere yönelik eleştiri basamaklarından yorumlama basamağına ait Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?, Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir?, Eser sana göre ne anlama geliyor?, Bu eser size ne hissettiriyor?, Bu sanat yapıtında size göre semboller (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir?(Mercin ve Alakuş 2005) soruları yöneltilmiştir ve form sonlandırılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın ilk basamağında ortaokul öğrencilerinin pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algı düzeylerinin belirlenmesi için “Pedagojik Sanat Eleştirisi Yeterlilik Algı Ölçeği” dağıtılmış, öğrencilerden bu formu cevaplamaları istenmiştir. Araştırmanın diğer boyutunda sanat eleştirisi uygulamaları kapsamında

öğrencilere çeşitli sanat akımlarının öncü ressam ve eserlerinin görselleri gösterilmiş öğrencilerden birini yorumlamaları istenmiştir. Öğrencilere sanat eleştirisi etkinliği kapsamında eser görselleri üzerinden sanat eleştirisi basamaklarına yönelik tanımlama, çözümleme ve yargı basamağına ait sorular sorularak sanat eleştirisi etkinliği yapılmıştır. Araştırmanın diğer basamağında öğrencilere “Görsel Eleştirme Formu” dağıtılarak üzerinde bulunan yorumlama basamağına ait soruları cevaplamaları istenmiştir. Araştırmanın sonraki boyutunda öğrencilerden tekrar bir eseri seçmeleri ve yorumlamaları istenmiştir. Araştırmanın son basamağında araştırmanın ilk adımında öğrencilere uygulanan “Pedagojik Sanat Eleştirisi Yeterlilik Algısı Ölçeği” sanat eleştirisi etkinliği sonrası tekrar uygulanarak süreç sonlandırılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel verilerinin analizinde SPSS 26.00 programı kullanılmış. Öğrencilerin Pedagojik Sanat Eleştirisi Algı Düzeylerinin ölçülmesi için betimsel istatistik, öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi algı düzeylerinin ön test ve son test puanları arasındaki farkı tespit etmek için bağımlı örneklem T Testinden faydalanılmıştır. Çalışmanın nitel verilerini değerlendirmek için ise Betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

1-Ortaokul öğrencilerinin Pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algı düzeyleri ön test puanları hangi düzeydedir?

Tablo 1:

Ortaokul öğrencilerinin uygulama öncesi pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algıları puan ortalamalarına ilişkin betimsel istatistikler

Ölçek	N	Ortalama
Pedagojik Sanat Eleştirisi Yeterlilik Algısı (Uygulama Öncesi)	25	131.2800

Tablo 1’de ortaokul öğrencilerinin uygulama öncesi pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algı düzeyleri ortalama puanları verilmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 210 olduğuna göre öğrencilerin aldığı 131.2800 puanın ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir.

2- Ortaokul öğrencilerinin Pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algı düzeyleri son test puanları hangi düzeydedir?

Tablo 2:

Ortaokul öğrencilerinin uygulama sonrası pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algıları puan ortalamalarına ilişkin betimsel istatistikler

Ölçek	N	Ortalama
Pedagojik Sanat Eleştirisi Yeterlilik Algısı (Uygulama Sonrası)	25	161.0800

Tablo 3’de ortaokul öğrencilerinin uygulama sonrası pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algı düzeyleri ortalama puanları verilmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 210 olduğuna göre öğrencilerin aldığı 161.0800 puanın iyi düzeyde bir puan olduğu görülmektedir.

3. Ortaokul öğrencilerinin Pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algı düzeyleri ön test ve son test puanları arasında fark var mıdır?

Ortaokul öğrencilerinin uygulama öncesi ve sonrası pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algıları arasındaki farkın anlamlılığının sorgulandığı bu aşamada farkın anlamlılığını test etmek için ön test ve son test

verilerinin aynı gruba ait olduğu gerekçesi ile eşleştirilmiş gruplar t testi kullanılmıştır. Bağımlı örneklem t Testi sonuçları tablo 8’de ve 9’da sunulmuştur.

Tablo 3:

Ortaokul öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algısı ön test- son test farkına ilişkin bağımlı örneklem t testi betimsel sonuçlar

Değişken	$\bar{X}$	N	SS
Pedagojik Sanat Eleştirisi Yeterlilik Algısı Ön test	3,2400	25	1,20000
Pedagojik Sanat Eleştirisi Yeterlilik Algısı Son test	3,4400	25	,96090

Tablo 4’de Pedagojik Sanat Eleştirisi Yeterlilik Algısı Son test ortalamasının Pedagojik Sanat Eleştirisi Yeterlilik Algısı Ön test ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak bu farkın rastlantısal mı yoksa gerçek bir fark mı olduğunu belirleyebilmek için “Bağımlı Örneklem t testi” tablosunu incelemek gerekir.

Tablo 5:

Ortaokul öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algısı ön test- son test farkına ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları

Değişken	$\bar{X}$	SS	T	Df	p
Pedagojik Sanat Eleştirisi Yeterlilik Algısı Öntest-Sontest	- ,20000	,81650	1,225	24	,233

Tablo 5’de görüldüğü üzere öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrası pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algıları arasındaki farkın anlamlılığının sorgulandığı Bağımlı Örneklem T Testine göre, [$t_{(247)} = -1,225$, $p > .05$] anlamlı farka ulaşamamıştır. Bu bulguya göre uygulama öncesi ve sonrası öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algı düzeylerinde anlamlı değişikliğin olmadığı söylenebilir.

4.Ortaokul Öğrencilerinin Pedagojik Sanat Eleştirisi Yapabilme Becerisi Nasıldır?

Pedagojik sanat eleştirisi etkinliği kapsamında öğrencilere “Görsel Eleştirme Formu” dağıtılarak üzerinde bulunan yorumlama basamağına ait soruları cevaplamaları istenmiştir. Analiz edilen öğrenci cevaplarına ilişkin tablolar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 6:

Leonardo Da Vinci “Monalisa”(Rönesans) resmine ilişkin cevaplar

Tema	Alt Tema	Frekans
Eser ne söylüyor?	Güzel kadının resmi	14
	Kadının önemi	4
	Sevilen kadının resmedilmesi	2
	Portre	4
	Farklılıklar güzeldir	1
Toplam		25
Neden yapıldı?	Kadını beğendiği için	15
	Ünlü olmak için	2
	Resim yapmayı sevdiği için	2
	Farklı bir resim olsun diye	1
	Unutmamak için	5

	Toplam	25
Ne anlama geliyor?	Güzel kadın	13
	Ölümsüzlük	4
	Portre	3
	Sevilen kadının temsili	1
	Kadının önemi	4
	Toplam	25
Hissedilenler	Güzel duygular	8
	Aşk dolu	4
	Korkunç	6
	Güvenli	1
	Komik	1
	Huzur	4
	Erkeksi	1
	Toplam	25
Semboller	Kadın	24
	Manzara	24
	Ağaç	7
	Bakış	3
	Saç	3
	Göz	2
	Eller	3
	Dağ	1
	Nehir	1
	Kulak	1
	Bulut	1
	Yuvarlak	1
	Toplam	68

Tablo 6 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin “Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?” sorusuna 25 öğrenciden 14’ü “Güzel kadının resmi” cevabını, 4’ü “Kadının önemi”, 4’ü Portre“, 2’si “Sevilen kadının resmedilmesi”, 1’i “Farklılıklar güzeldir” yanıtını vermişlerdir.

Öğrencilerin sorulara verdiği ayrıntılı cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Cemre : Kadın güzel. Ressam güzel kadının güzelliğinden faydalanmış.

Zehra : Güzel bir manzara eşliğinde bir kadın çizilmiş. Kadın güzel olunca resim güzelleşmiş. Ressam güzel kadın seviyor.

Arda :Sanatçı yoldan geçen güzel bir kadını seçmiş çizmiş. Güzel kadın resmi güzelleştirir.

Tablo 6 için yöneltilen Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir? Sorusuna 25 öğrenciden 15’i “Kadını beğendiği için” cevabını, 5’i “ Unutmamak için”, 2’si “Ünlü olmak için“, 2’si “Resim yapmayı sevdiği için”, 1’i “ Farklı bir resim olsun diye” yanıtını vermişlerdir.

Öğrencilerin sorulara verdiği ayrıntılı cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Melis Sude: Mona Lisa ya âşık olduğunu düşündüğü için resmetmiştir

Elif Zeynep: Sanatçı öldükten sonra bir eseri olmasını istediği için bu eseri yapmıştır.

Oğuzhan: Kadınlar estetikdir ve kadınlar bulunduğu eseri güzelleştirir.

Tablo 6 için yöneltilen “Eser sana göre ne anlama geliyor?” sorusuna 25 öğrenciden 13’ü “Güzel bir kadın”, 4’i “Ölümsüzlük ”cevabını, 4’ü “Kadının önemi”, 3’ü “Portre çizimi”, 1’i “Sevilen kadının temsili” yanıtını vermişlerdir.

Öğrencilerden alınan başlıca cevaplar aşağıda verilmiştir.

Yaren : Güzel Mona Lisa ’yı çizmek isteyen bir adamın portresi.

Zeynep İrem : Benim bu eserde gördüğüm kadının çok kötü şerhler yaşadığı için koyu renkler kullanılmış. Beğenmedim.

Nazlı Hilal : Bence ressam sevdiği kadını unutmamak için hatıra kalması için yapmıştır.

Tablo 6 için yöneltilen “Bu eser size ne hissettiriyor? Sorusuna 25 öğrenciden 8’i “Güzel duygular“, 6’sı “Korkunç”, 4’ü “Aşk dolu”, 4’ü “Huzur”, 1’i “Güvenli”, 1’i Komik”, 1’i “Erkeksi” yanıtını vermişlerdir. Aşağıda öğrencilerin soruya ilişkin bazı cevapları yer almaktadır.

Evin Naz: Mutlu, huzurlu resimdeki kadın çok iyi birine benziyor.

Arda : *Güzel çünkü kadın güzel.*

Elif : *Bu resme bakınca korkuyorum.*

Tablo 6 için yöneltilen “Bu sanat yapıtında size göre semboller (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu için verilen cevaplarda kullanılan 68 kavramdan 24’ü “Kadın”, 24’ü “Manzara”, 7’si “Ağaç”, 3’ü “Bakış”, 3’ü “Saç”, 3’ü “Eller”, 2’si “Göz”, 1’i “Dağ”, 1’i “Nehir”, 1’i “Kulak”, 1’i “Bulut”, 1’i Yuvarlak” şeklindedir.

Öğrencilerden alınan başlıca cevaplar aşağıda verilmiştir.

Zeynep İrem : *Kadın, ağaç, dağ, manzara.*

Sevda Nur: *Kadın, ağaç, manzara, saç, kulak.*

Kayra : *Kadın, eller, bakış, manzara.*

Öğrencilerin Leonardo Da Vinci’nin “Monalisa” adlı tablosu için vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde genel olarak eserin güzel bir kadının resmi olduğunu, ressamın kadınları önemli bulduğundan dolayı eserini yaptığını, etkileyici bir eser olduğunu, eser için güzel şeyler hissettiklerini ve eseri beğendiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin esere ilişkin sembol seçiminde genellikle kadın ve manzara kavramları kullandıkları görülmektedir.

Tablo7:

Caravaggio, “Aziz Thomas’ın İnançsızlığı” (Barok) resmine ilişkin cevaplar

Tema	Alt Tema	Frekans
Eser ne söylüyor?	Merak ve şaşkınlık	10
	Bilimin önemi	10
	Korkunç bir resim	1
	Anlamsız	4
Toplam		25
Neden yapıldı?	İlginç olması için	11
	Tedavi için	11
	İnsanın içini göstermek için	1
	Doktorların yaşadığı zorlukları göstermek için	2
Toplam		25
Ne anlama geliyor?	Tuhaf/İlginç	15
	Merak uyandırıcı	3
	Tedavi anı	7
	Anatominin incelenmesi	2
	Korkunç bir resim	1
Toplam		25
Hissedilenler	Korku	1
	Tuhaf	1
	Merak	7
	Üzgün	3
	Kötü	2
	Acı	1
Toplam		1
Semboller	İnsanlar	22
	Yaralı	3
	Parmak	4
	Kumaş	1
	Saçlar	1
	Kol	1
	Merak	1
	Kafa	1
	Organlar	2
	Şaşkınlık	1
	Doktorlar	2
Kıyafet	2	

Hastalık	1
Toplam	42

Tablo 7 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin “Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?” sorusuna 25 öğrenciden 10’u “Merak ve Şaşkınlık” cevabını, 10’u “Bilimin önemi”, 4’ü “Anlamsız”, 1’i “Korkunç bir resim” yanıtını vermişlerdir.

Öğrencilerin soruya ilişkin vermiş oldukları bazı cevaplar aşağıda yer almaktadır.

Cemre : *Ameliyat nasıl yapılır onu göstermek istemiş.*

Azra : *Şaşırın insanların tuhaf hareketlerinin resmi.*

Berra Su: *Doktor birinin hastalığını kontrol ediyor olabilir ya da yarasını iyileştirmeye çalışıyor olabilir.*

Tablo 7 için yöneltilen “Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir? Sorusuna 25 öğrenciden 11’i “İlginç olması için “cevabını, 11’i “Tedavi için”, 2’si “Doktorların yaşadığı zorlukları göstermek için”, 1’i “İnsanın içini göstermek için” yanıtını vermişlerdir.

Öğrencilerin sorulara verdiği ayrıntılı cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Zeynep : *İnsanın içinin ve dışının bir olması gerektiğini düşündüğü için yapmış olabilir.*

Bilal : *Dikkatleri üzerine çekmek için.*

Erdi Enes: *İnsanlarda merak uyandırmak için*

Arda : *Doktorların çektiği zorlukları anlatmak için*

Tablo 7 için yöneltilen “Eser sana göre ne anlama geliyor?” sorusuna 25 öğrenciden 15’i “Tuhaf ve İlginç” cevabını, 7’si “Tedavi anı”, 3’ü “Merak uyandırıcı”, 2’si “anatominin incelenmesi”, 1’i “Korkunç bir resim” yanıtını vermiştir.

Öğrencilerden alınan başlıca cevaplar aşağıda verilmiştir.

Zehra : *Yaralanmış insanın tedavisi.*

Elif: *Eser bana göre insanlık anlamına geliyor, çünkü insanlık yardım etmektir.*

Oğuzhan: *İlk doktorlar herhalde yarayı iyileştiriyorlar.*

Yiğit Ege: *Ben olsam daha güzel renkler kullanırdım.*

Tablo 11 için yöneltilen “Bu eser size ne hissettiriyor? Sorusu için kullanılan 25 kavramdan 11’i “Korku”, 7’si “Tuhaf”, 3’ü “Merak”, 2’si “Üzgün”, 1’i, “Kötü”, 1’i “Acı” yanıtının verildiği görülmektedir.

Aşağıda öğrencilerin soruya ilişkin bazı cevapları yer almaktadır.

Nazlı Hilal: *Acı korku pişmanlık üzüntü.*

Bilal : *Korku böyle bir resimden nasıl korkulmasın?*

Berat : *Tuhaf, korkunç ve ürperdim.*

Tablo 7 için yöneltilen “Bu sanat yapıtında size göre sembeler (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu için verilen cevaplarda kullanılan 42 kavramlardan 22’si “İnsanlar”, 4’ü “Parmak”, 3’ü “Yaralı”, 2’si “Organlar”, 2’si “Doktorlar”, 2’si “Kıyafet”, 1’i “Kumaş”, 1’i “Saçlar”, 1’i “Kol”, 1’i Merak”, 1’i “Kafa”, 1’i Şaşkınlık, 1’i “Hastalık” şeklindedir.

Öğrencilerin Caravaggio’nun “Aziz Thomas’ın İnançsızlığı” adlı tablosu için vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde genel olarak eserin merak ve şaşkınlık yarattığını, eserin insanların tedavi edilmesinde yol göstermek amacıyla yapıldığı, esere baktıklarında kullanılan renklerden ve eserin konusundan dolayı kendilerini kötü hissettiklerini belirtmişlerdir. Esere ilişkin sembol seçiminde öğrencilerin genel olarak insanlar, kumaş, organ, doktor, hastalık, şaşkınlık kavramlarını seçtikleri görülmüştür.

Tablo 8:

Monet “Nilüfer”(Empresyonizm) resmine ilişkin cevaplar

Tema	Alt Tema	Frekans
Eser ne söylüyor?	Doğanın güzelliği	19
	Çok renkli bir resim	2
	Çevre temizliği	1
	Manzara	3
Toplam		25
Neden yapıldı?	Çiçekler önemli için	1
	Bahar geldiği için	2
	Doğa sevgisi için	19
	Bilinçlenmek için	3
Toplam		25

Ne anlama geliyor?	Doğanın güzelliği	8
	Doğanın korunması	5
	Renklerin güzelliği	2
	Güzel duygular	9
	Canlılık ve durgunluk	1
Toplam		25
Hissedilenler	İyi	14
	Heyecanlı	2
	Huzurlu	6
	Korku	1
	Özlem	1
	Özgür	1
Toplam		25
Semboller	Çiçek	23
	Göl	3
	Su	15
	Doğa	1
	Renk	1
	Yapraklar	1
	Yansıma	2
	Çalı	1
Toplam		47

Tablo 8 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin “Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?” sorusuna 25 öğrenciden 19’u “Doğanın güzelliği” cevabını, 3’ü “Manzara”, 2’si “Çok renkli bir resim”, 1’i “Çevre temizliği”, yanıtını verdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin sorulara verdiği ayrıntılı cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Nazlı Hilal: *Bu eserde bize çevremize dikkatli davranıp çiçekleri canlı tutmamız gerektiğini anlatıyor.*

Sevda Nur: *Bence bu eserde yazar doğanın güzelliklerini anlatmış.*

Melis Sude: *Nilüfer çiçeklerini sevdiği için.*

Tablo 8 için yöneltilen “Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir? Sorusuna 25 öğrenciden 19’u “Doğa sevgisi için”, 3’ü “Bilinçlenmek için”, 2’si “Bahar geldiği için”, 1’i “Çiçekler önemli olduğu için” yanıtını vermişlerdir.

Öğrencilerin sorulara verdiği ayrıntılı cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Nazlı Hilal: *İnsanları bilinçlendirmek için.*

Göknu: *Baharın gelişini insanlara anlatmak için.*

Erdi Enes: *Doğayı kirletmeyelim diye.*

Tablo 8 için yöneltilen “Eser sana göre ne anlama geliyor?” sorusuna 25 öğrenciden 9’u “Güzel duygular”, 8’i “Doğanın güzelliği”, 5’i “Doğanın korunması”, 2’si “Renklerin güzelliği”, 1’i “canlılık ve durgunluk” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Öğrencilerden alınan başlıca cevaplar aşağıda verilmiştir.

Arda: *Canlılık ve Durgunluk.*

Elif Zeynep: *Yansıyan renklerle bu manzara güzel.*

Cemre: *Huzurlu bir göl. Doğa güzel ve huzurlu.*

Tablo 8 için yöneltilen “Bu eser size ne hissettiriyor? Sorusu için kullanılan 32 kavramdan 14’ü “İyi”, 6’sı “Huzurlu”, 2’si “Heyecanlı”, 1’i “Korku”, 1’i “Özlem”, 1’i “Özgür” yanıtını vermiştir.

Öğrencilerden alınan başlıca cevaplar aşağıda verilmiştir.

Sevda Nur: *Doğanın mükemmel olduğu gibi güzel duygular hissettiriyor.*

Bilal: *Bahar gelmiş gibi mutlu.*

Cemre: *Neşeli pikniğe gidilmişim gibi hissediyorum.*

Zeynep İrem: *Huzur, mutluluk.*

Tablo 8 için yöneltilen “Bu sanat yapıtında size göre simgeler (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu için verilen cevaplarda kullanılan 47 kavramdan 23’ü “Çiçek”, 15’i “Su”, 3’ü “Göl”, 2’si “Yansıma”, 1’i “Doğa”, 1’i “Renk”, 1’i “Yapraklar”, 1’i “Çalı” şeklindedir.

Yaren: *Yaprak, çiçek, göl.*

Erdi Enes: *Doğa ve renkler.*

Kazım : *Çiçekler, su ve göl.*

Öğrencilerin Monet'in "Nilüfer" adlı tablosu için vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde genel olarak eserin doğanın güzelliklerini anlattığı, eserin doğa sevgisini korumak için yapıldığını, eserin güzel duygular hissedilmesine sebep olduğu, öğrenciler esere baktıklarında kendilerini iyi ve huzurlu hissettiklerini, belirtmişlerdir. Öğrencilerin esere ilişkin sembol seçiminde genel olarak çiçekler ve su kavramlarını tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 9:

Paul Signac, "Avignon Papalık Sarayı" (Puantizm) resmine ilişkin cevaplar

Tema	Alt Tema	Frekans
Eser ne söylüyor?	Manzara	13
	Noktaların kirliliği	10
	Memleket sevgisi	1
	Unutulmayan binalar	1
Toplam		25
Neden yapıldı?	Manzara sevdiği için	13
	Noktalı bir resim yapmak için	5
	Unutulmamak için	1
	Betonlaşmaya dikkat çekmek için	5
	Uyumlu bulunduğu için	1
Toplam		25
Ne anlama geliyor?	Binalar olmamalı	6
	Manzara sevgisi	7
	Memleket sevgisi	1
	Şehir sevgisi	6
	Noktalarla dolu bir resim	5
Toplam		25
Hissedilenler	Özlem	9
	Yalnızlık	1
	Su	1
	Kirlenmiş	1
	Güzel	13
Toplam		25
emboller	Bina	12
	Deniz	5
	Gökyüzü	4
	Manzara	1
	Kale	1
	Su	5
	Ağaç	7
	Doğa	1
	Şehir	1
Toplam		37

Tablo 8 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin "Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?" sorusuna 25 öğrenciden 13'ü "Manzara", 10'u "Noktaların kirliliği" cevabını, 1'i "Memleket sevgisi", 1'i "Unutulmayan binalar" yanıtını verdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin sorulara verdiği ayrıntılı cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Evin Naz : *Çocukluğunun geçtiği yerleri unutmak istememiş.*

Zeynep : *Kirlilik her yer kirlenmiş o yüzden nokta nokta yapılmış.*

Yaren : *Çevre kirliliği yere çöp atmışlar. Bu yüzden resim net değil.*

Azra : *Noktalar her yerde nokta var. Noktalar şehri ele geçirmiş.*

Tablo 8 için yöneltilen "Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir? Sorusuna 25 öğrenciden 13'ü "Manzara sevdiği için", 5'i "Noktalı bir resim yapmak için", 5'i "Beton yapılarla dikkat çekmek için", 1'i "Unutulmamak için", 1'i "Uyumlu bulunduğu için" yanıtını verdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin sorulara verdiği ayrıntılı cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Cemre : *Şehir manzarasını sevdiği için yapmış.*

Melis Sude: *Memleketini sevdiği için yapmış.*

Sevda Nur: *Sanatçı insanın çevreyi nasıl mahvettiğini anlatmaya çalışıyor.*

Tablo 8 için yöneltilen “Eser sana göre ne anlama geliyor?” sorusuna 25 öğrenciden 7’si “Manzara sevgisi”, 6’sı “Binalar olmamalı”, 6’sı “Şehir sevgisi”, 5’i “Noktalarla dolu bir resim”, 1’i “Memleket sevgisi” yanıtını vermişlerdir. Bu soru için öğrenciler genel olarak eseri bir şehir manzarası olarak algılamıştır. Bazı öğrenciler betonlaşmaya dikkat çekmeenin bir eser olarak algıladıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerden alınan başlıca cevaplar aşağıda verilmiştir.

Elif: *Binalar ve su temiz olunca böyle güzel bir manzara olabilir.*

Sevda Nur: *Doğal güzelliklerin üzerine beton dökülmemeli.*

Elif Zeynep: *Ressam memleketini özlemiştir.*

Tablo 8 için yöneltilen “Bu eser size ne hissettiriyor? Sorusuna 25 cevaptan 13’ü “Güzel”, 9’u “Özlem”, 1’i “Yalnızlık”, 1’i “Su”, 1’i “kirlenmiş”, yanıtını verdikleri görülmektedir.

Öğrencilerden alınan bazı cevap örnekleri aşağıdaki gibidir.

Göknur: *Mutlu ve güzel.*

Kayra : *Huzurlu.*

Nazlı Hilal: *Özlem.*

Tablo 8 için yöneltilen “Bu sanat yapıtında size göre semboller (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu için verilen cevaplarda kullanılan 37 kavramdan 12’i “Bina”, 5’i “Deniz”, 7’si “Ağaç”, 5’i “Su”, 1’i “Manzara”, 1’i “Kale”, 1’i “Doğa”, 1’i “Şehir” şeklindedir.

Zehra : *Ağaç, deniz, gökyüzü, evler.*

Sevda Nur: *Binalar, su, gökyüzü.*

Kazım : *Deniz, gökyüzü, bina, ağaç.*

Öğrencilerin Paul Signac’ın “Avignon Papalık Sarayı” adlı tablosu için vermiş oldukları cevapları incelendiğinde genel olarak noktalı bir resim ve manzara olduğunu, ressamın manzarayı sevdiği için eseri yaptığını, eseri güzel bir manzara resmi olarak gördüklerini, esere baktıklarında güzel duygular hissettiklerini belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler esere baktıklarında özlem duygusunu da hissettiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin esere ilişkin sembol seçiminde ağaç ve su kavramlarını kullandıkları görülmektedir.

Tablo 9:

Vincent Van Gogh, “Ayçiçekler”(Post Empresyonizm) resmine ilişkin cevaplar

Tema	Alt Tema	Frekans
Eser ne söylüyor?	Solmuş ve ezilmiş çiçekler	16
	Çiçeklerin güzelliği	4
	Vazonun resmedilmesi	2
	Ayçiçeklerin resmi	3
	Toplam	25
Neden yapıldı?	Çiçeklere su verilmesi için	10
	Solgun çiçekleri beğendiği için	12
	Unutmamak için	2
	Sarı rengini sevdiği için	1
	Toplam	25
Ne anlama geliyor?	Çiçeklere su verilmeli	12
	Solgun çiçeklerde güzeldir	5
	Ezik çiçekler güzel değil	5
	Anı biriktirmek	1
	İlginç	1
	Sarı sevgisi	1
	Toplam	25
Hissedilenler	Hüzünlü	13
	Güzel	6
	Kötü	6
	Toplam	25
Semboller	Çiçek	23
	Vazo	19
	Ayçiçekler	5

Masa	5
Sarı	1
Duvar	1
Toplam	54

Tablo 9 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin “Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?” sorusuna 25 öğrenciden 16’sı “Solmuş ve ezilmiş çiçekler”, 4’ü “Çiçeklerin güzelliği”, 3’ü “Ayçiçeklerin resmi”, 2’si “Vazonun resmedilmesi” yanıtını vermiştir.

Öğrencilerin sorulara verdiği ayrıntılı cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Kayra : *Sarı, solgun, susuz çiçeklerin güzelliği.*

Sevda Nur: *Sanatçı solup giden çiçeklerini hatırlamak için resim yapmış.*

Zeynep İrem: *Sanatçı solmuş olan çiçekleri güzel bulduğunu anlatmak istemiş olabilir.*

Tablo 9 için yöneltilen Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir? Sorusuna 25 öğrenciden 10’u “Çiçeklere su verilmesi için “cevabını, 12’si “Solgun çiçekleri beğendiği için”, 2’i “Unutmamak için”, 1’i “Sarı rengini sevdiği için” yanıtı verilmiştir.

Öğrencilerin sorulara verdiği ayrıntılı cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Erdi Enes: *Solan çiçekleri canlandırmanız gerektiğini anlatmak için*

Cemre : *Ezik çiçeklerinde bir güzelliğinin olduğunu düşünmüş*

Bilal: *Çiçeklere su verelim diye*

Tablo 9 için yöneltilen “Eser sana göre ne anlama geliyor?” sorusuna 25 öğrenciden 12’si “Çiçeklere su verilmeli” cevabını, 5’i “Ezik çiçekler güzel değil”, 5’i “Solgun çiçeklerde güzeldir”, 1’i “Anı biriktirmek”, 1’i “İlginç”, 1’i “Sarı sevgisi ” yanıtı verdikleri görülmektedir.

Öğrencilerden alınan başlıca cevaplar aşağıda verilmiştir.

Bilal : *Rengi güzel su verilmeli.*

Kazım : *Çiçekler canlı olsa daha iyi görünürdü. Su verilmeli diyor ressam.*

Göknur: *Solgun çiçekler güzel durmaz.*

Yaren : *Çiçekler güzel fakat solgun değil canlı güzel.*

Tablo 9 için yöneltilen “Bu eser size ne hissettiriyor? Sorusuna 25 öğrenciden 13’ü “Hüzünlü” cevabını, 6’sı “Güzel”, 6’sı “Kötü” cevabını vermişlerdir.

Aşağıda öğrencilerin vermiş oldukları örnek cevaplar yer almaktadır.

Yiğit Ege: *Hüzünlü su verilse böyle olmazdı.*

Elif : *Üzgün güzel çiçeklere yazık olmuş.*

Elif Zeynep: *Mutlu renkleri güzel.*

Tablo 9 için yöneltilen “Bu sanat yapıtında size göre simgeler (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu için verilen cevaplarda kullanılan 54 kavramdan 23’ü’i “Çiçek”, 19’u “Vazo, 5’i “Ayçiçekler”, 5’i “Masa”, 1’i “Sarı”, 1’i “Duvar ” şeklindedir.

Aşağıda öğrencilerin vermiş oldukları örnek cevaplar yer almaktadır.

Yaren : *Çiçekler.*

Sevda Nur: *Sarı Ayçiçekler, vazo.*

Zehra : *Su isteyen çiçekler.*

Öğrencilerin Vincent Van Gogh’un “Ayçiçekler adlı tablosu için vermiş oldukları cevapları incelendiğinde genel olarak ressamın kuru çiçekleri anlattığını, çiçeklerin kuruluşuna dikkat çekmek için bu eseri yaptığını, eserin çiçeklere su verilmesi gerektiği mesajını taşıdığını, esere baktıklarında hüzünlü ve üzgün hissettiklerini belirtmişleridir. Öğrencilerin esere ilişkin sembol seçiminde en çok çiçek ve vazo kavramlarının kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 10:

Henri Matisse “Kırmızı Balık ve Kedi” (Fovizm) resmine ilişkin cevaplar

Tema	Alt Tema	Frekans
Eser ne söylüyor?	Kedinin balık avı	11
	Kedilerin yaşamı	8
	Kedilerin kötülükleri	6
Toplam		25
Neden yapıldı?	Kedilerin yaşamını anlatmak için	16
	Avlanmanın önemi için	1
	Anı ölümsüzleştirmek için	6
	Balık sevgisi için	2

	Toplam	25
Ne anlama geliyor?	Vahşi yaşam	11
	Korkunç	12
	Anı unutmamak	3
	Toplam	25
Hissedilenler	Üzgün	13
	Korkunç	5
	Acımasız	7
	Endişeli	1
	Toplam	25
Semboller	Balık	24
	Kedi	24
	Ağaç	10
	Pencere	4
	Meyveler	8
	Masa	3
	Cam fanus	2
	Toplam	77

Tablo 10 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin “Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?” sorusuna 25 öğrenciden 11’i “Kedinin balık avı”, 8’i “Kedilerin yaşamı”, 6’sı “Kedilerin kötülükleri” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin sorulara verdiği ayrıntılı cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Zehra: *Kediler balık yemeyi severler.*

Yaren : *Kedinin avlanmasını çizmiş ressam.*

Nazlı Hilal: *Ressam kedilerin nankör olduğunu onu beslerseniz o sizin balıklarınızı yer diyor.*

Tablo 10 yöneltilen “Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir? Sorusuna 25 öğrenciden 16’sı “Kedilerin yaşamını anlatmak için”, 6’sı “Anı ölümsüzleştirmek için”, 2’i “Balık sevgisi için”, 1’i “Avlanmanın önemi için” yanıtını vermişlerdir.

Öğrencilerden alınan başlıca cevaplar aşağıda verilmiştir

Berra Su: *Hayvanların vahşi doğasını göstermek için.*

Erdi Enes: *Kedisinin ne kadar yaramaz olduğunu göstermek için.*

Cemal : *Kedilerin yanına balık koymayalım diye.*

Tablo 10 yöneltilen “Eser sana göre ne anlama geliyor? Sorusuna 25 öğrenciden 12’si “Korkunç”, 11’i “Vahşi yaşamın acımasızlığı”, 3’ü “Anı unutmamak” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin aşağıda örnekler yer verilmiştir.

Melis Sude: *Korkunç çünkü benimde balığım var balığıma böyle bir şey olsun istemem.*

Yiğit Ege: *Kedilerin bu yaptığını unutmamak için.*

Hasret Hüsnâ: *Korkunç bir av.*

Tablo 10 yöneltilen “Bu eser size ne hissettiriyor? Sorusuna 25 öğrenciden 13’ü “Üzgün”, 7’si “Acımasız”, 5’i, “Korkunç”, 1’i “Endişeli” yanıtını vermişlerdir.

Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara örnekler aşağıda yer almaktadır.

Evin Naz : *Korkunç ürkütücü.*

Erdi Enes: *Balıkların hüznü.*

Elif: *Üzücü çünkü benimde balığım var balıkları severim.*

Tablo 10 yöneltilen “Bu sanat yapıtında size göre simgeler (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu için verilen cevaplarda kullanılan 77 kavramdan 24’ü “Balık”, 24’ü “Kedi”, 10’u “Ağaç”, 4’ü “Pencere”, 8’i “Meyveler”, 3’ü “Masa”, 2’si “Cam Fanus” şeklindedir.

Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır.

Sevda Nur: *Balık, kedi, ağaç, elma, pencere.*

Bilal : *Elma, balık, kedi, ağaç.*

Kayra : *Kedi, balık.*

Öğrencilerin Henri Matisse’in “Kırmızı Balık ve Kedi” adlı tablosu için vermiş oldukları cevapları incelendiğinde genel olarak eserin kedilerin balık avını anlattığını, ressamın eserini kedilerin yaşamını ele

almak için yaptığını, esere baktıklarında korkunç ve üzgün hissettiklerini belirtmişleridir. Öğrencilerin esere ilişkin sembol seçimlerinde en çok balık, kedi ve ağaç kavramlarını kullanmış oldukları görülmektedir.

Tablo 11:

Much “Çılgılık”(Ekspresyonizm) resmine ilişkin cevaplar

Tema	Alt Tema	Frekans
Eser ne söylüyor?	Korkmuş insan	15
	Dünyanın yok oluşu	1
	Şaşkınlığın resmi	4
	Çılgılık atan insan	2
	Kötü hava koşulları	3
Toplam		25
Neden yapıldı?	Korkan insanın halini anlatmak için	17
	Rüzgârlı havanın etkilerini anlatmak için	2
	Şaşkınlığı ifade etmek için	3
	Çok sesli bir ortamı anlatmak için	2
	Dünyanın yok oluşunu anlatmak için	1
Toplam		25
Ne anlama geliyor?	Korku ve dehşet anı	10
	İlginç	2
	Karmaşık bir resim	3
	Çılgılık	3
	Güzel bir resim	1
	Boğucu ve karamsar	6
Toplam		25
Hissedilenler	Kasvetli	1
	Korkunç	10
	Tuhaf	1
	Şiddet	1
	Rahatsız edici	1
	Karmaşık	5
	Endişeli	1
	Üzgün	5
Toplam		25
Semboller	Gözler	2
	Rüzgar	6
	Çılgılık	3
	Ağız	1
	Ses	2
	Dalgalar	2
Toplam		42

Tablo 11 incelendiğinde 5incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin “Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?” sorusuna 25 öğrenciden 15’i “Korkmuş insan”, 4’ü “Şaşkınlığın resmi”, 3’ü “Kötü hava koşulları”, 2’si “Çılgılık atan insan”, 1’i “Dünyanın yok oluşu” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin sorulara verdiği ayrıntılı cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Elif Zeynep : *Korkunç bir şey olduğunda bu resim gibi hissederiz.*

Zehra : *Dehşete düşen insanın hali.*

Zeynep : *İnsanın korku dolu anı.*

Nazlı Hilal: *Çok sesli bir ortamda dehşete düşen insan.*

Tablo 11 için yöneltilen “Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir? Sorusuna 25 öğrenciden 17’si “Korkan insanın halini anlatmak için” , 3’ü “Şaşkınlığı ifade etmek için”, 2’si “Rüzgârlı havanın etkilerini anlatmak için”, 2’si “Çok sesli bir ortamı anlatmak için”, 1’i “Dünyanın yok oluşunu anlatmak için” cevabını vermişlerdir.

Öğrencilerden alınan cevaplardan bazıları aşağıda yer almaktadır.

Sevda Nur: *Korkunç bir insan nasıl olur onu anlatmak için.*

Bilal : *Şaşkınlık anını çizmek için*

Nazlı Hilal: *Çok ses kulağı sağır edebilir.*

Kayra : *Rüzgârlı bir havada kulaklarımız nasıl zarar görür göstermek için*

Tablo 11 için yöneltilen “. Eser sana göre ne anlama geliyor?” sorusuna 25 öğrenciden 10’u “Korku ve dehşet anı”, 6’sı “Boğucu ve karamsar ”, 3’ü “Karmaşık bir resim”, 3’ü “Çılgılık ”, 2’si “İlginç”, 1’i “Güzel bir resim” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin aşağıda örneklerle yer verilmiştir.

Kayra : *Rüzgârlı havalarda kulaklarımızı kapatmalıyız.*

Hasret : *Korkan bir insanın portesi.*

Göknur: *Kötü bir havada korkan bir insanı çizmek için.*

Tablo 11 için yöneltilen “Bu eser size ne hissettiriyor? Sorusuna 25 öğrenciden 10’u “Korkunç”, 5’i “Karmaşık ”cevabını, 5’i “Üzgün”,1’i”Endişeli,1’i “Kasvetli”, 1’i “Tuhaf”, 1’i “Şiddet”, 1’i “Rahatsız edici ”yanıtını vermişlerdir.

Nazlı Hilal: *Çok gürültünün insanı çıldırtacağı*

Zeynep : *Karmaşık duygular.*

Sevda Nur: *Korku ve dehşet.*

Tablo 11 yöneltilen “Bu sanat yapıtında size göre simgeler (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu için verilen cevaplarda kullanılan 42 kavramdan 20’si “İnsan”,6’sı “Rüzgâr”, 3’ü“Köprü”, 3’ü “Çılgılık”,2’si “Yol”, 2’si“ Gözler”, 2’si “Ses”, 2’si “Dağlar ” şeklindedir.

Öğrencilerin bazı ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

Zeynep İrem : *İnsan, köprü, rüzgâr, korkunç bir resim.*

Sevda Nur: *Kafatası, çılgılık atan adam.*

Cemal : *Adam kulaklarını kapatmış çünkü çok ses var.*

Öğrencilerin Much’un “Çılgılık” adlı tablosu için vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde genel olarak eserin korkmuş olan insanın ruh halini yansıttığını, ressam eserini bu ruh halini izleyiciye anlatmak ve hissettirmek için yaptığını, eserin korku ve dehşet anlamı taşıdığını, renklerin kasvetli olması ve konu seçiminden dolayı korkunç hissettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin esere ilişkin sembol seçiminde en çok insan kavramını kullanmış oldukları görülmektedir.

Tablo 12:

Umberto Boccioni, “Esneklik” (Fütürizm) resmine ilişkin cevaplar

Tema	Alt Tema	Frekans
Eser ne söylüyor?	Karmaşa	15
	Fırtına	1
	Hayal dünyası	1
	Rüzgârın resmi	2
	Renklerin uyumu	2
	Dalgaların resmi	1
	Değişik ve farklı	1
	Soyut bir resim	1
	Korkunun resmi	1
Toplam		25
Neden yapıldı?	Karmaşayı anlatmak için	12
	Farklı olması için	2
	Renkleri hareketlendirmek için	2
	Grafiti sevdiği için	1
	Renklerin güzelliğini göstermek için	2
	Kullanacağı renge karar veremediği için	2
	Soyut bir resim yapmak için	2
	Hayal dünyasını anlatmak için	1
Karamsar olduğu için	1	
Toplam		25
Ne anlama geliyor?	Karmaşıklığın resmi	12
	Rüzgâr renkleri karıştırmış	1
	Renkler çok kasvetli	1
	Soyut resim	1
	Güzel bir resim	3

	İlginç	3
	Grafiti kullanılmış	1
	Renk cümbüşü	2
	Dağılmış kamp yeri	1
	Toplam	25
Hissedilenler	Öfkeli	1
	Tuhaf	3
	Enerjik	4
	Dağınık	1
	Karmaşık	9
	Güzel	5
	Modern	1
	Kasvetli	1
	Toplam	25
Semboller	Karışık çizgiler	12
	Motifler	2
	Renkler	7
	Çeşitli şekiller	6
	Kırmızı	2
	Daireler	1
	Toplam	30

Tablo 12 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin “Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?” sorusuna 25 öğrenciden 15’i “Karmaşa” cevabını, 2’si “Rüzgârın resmi”, 2’si “Renklerin uyumu”, 1’i “Fırtına”, 1’i “Hayal dünyası”, 1’i “Dalgaların resmi”, 1’i “Değişik ve farklı”, 1’i “Soyut bir resim” ve 1’i “Korkunun resmi” yanıtını vermişlerdir.

Öğrencilerin sorulara verdiği ayrıntılı cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Cemal : *Fırtına renkleri ve şekilleri savurmuş.*

Elif : *Sanatçı eserde karmaşık duygular içerisinde*

Sevda Nur: *Karmaşık dünyasını yansıtmış olabilir.*

Tablo 12 için yöneltilen “Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir? Sorusuna 25 öğrenciden 12’si “Karmaşayı anlatmak için”, 2’si “Farklı olmak için”, 2’si “Renkleri hareketlendirmek için”, 2’si “Renklerin güzelliğini göstermek için”, 2’i “Kullanacağı renge karar vermediği için”, 2’si Soyut bir resim yapmak için”, 1’i “Grafiti sevdiği için”, 1’i “Hayal dünyasını anlatmak için” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Elif Zeynep: *Tuhaf olsun diye yapmış olabilir.*

Bilal : *İçindeki kargaşayı göstermek için.*

Zeynep: *Renkleri bir araya getirmek için.*

Zeynep İrem : *Kafasındaki karışıklığı anlatmak istemiş.*

Tablo 12 için yöneltilen “Eser sana göre ne anlama geliyor?” sorusuna 25 öğrenciden 12’si “Karmaşıklığın resmi”, 3’ü “Güzel bir resim”, 3’ü “İlginç”, 2’si “Renk cümbüşü”, 1’i “Dağılmış kamp yeri”, 1’i “Grafiti kullanılmış”, 1’i “Soyut resim”, 1’i “Renkler çok kasvetli”, 1’i “Rüzgâr renkleri karıştırmış” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin aşağıda örnekler yer verilmiştir.

Kayra : *Renkleri güzel tüm renkleri kullanmak için yapmış.*

Azra : *Renkleri daha çok kullanabilmek için iyi fikir.*

Cemal : *Rüzgârlı bir havada renklerin birbirine geçmiş karışmış.*

Tablo 12 için yöneltilen “Bu eser size ne hissettiriyor? Sorusuna 25 öğrenciden 9’u “Karmaşık”, 5’i “Güzel”, 4’ü “Enerjik”, 3’ü “Tuhaf”, 1’i “Dağınık”, 1’i “Modern”, 1’i “Kasvetli” ve 1’i Öfkeli “yanıtını vermişlerdir.

Öğrencilerin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıda belirtilmiştir.

Sevda Nur: *Kargaşa birbirine geçmiş şekiller.*

Elif Zeynep: *İlginç.*

Bilal : *Öfke ve mutsuzluk.*

Erdi Enes: *Dağınık hissediyorum.*

Tablo 12 için yöneltilen “Bu sanat yapıtında size göre semboller (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu için verilen cevaplarda kullanılan 30 kavramdan 12’si “Karışık çizgiler”, 7’si “Renkler”, 6’sı “Çeşitli

şekiller”,2’si “Kırmızı”,2’si “Motifler”, 1i “Daireler” şeklindedir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplarda oldukça farklı duygular hissetmiş oldukları görülmektedir. Öğrenciler genellikle karışık çizgiler ve renkler cevabını vermişlerdir. Öğrenciler yanıtlarında gerek eserin şekli gerekse rengini karmaşık bulduklarını ifade edilmiştir.

Öğrencilerden alınan bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

Zehra : *Karmaşık renkler ve şekillerden oluşan karışıklık.*

Cemre : *Çizgiler, renkler, şekiller, karalama.*

Yaren : *Renkler ve karmaşık şekiller.*

Öğrencilerin Umberto Boccioni’nin “Esneklik” adlı tablosu için vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde genel olarak eseri renk ve şekilsel olarak karmaşık bulduklarını, ressamın eserini bu karmaşıklığı göstermek için yaptığını, esere baktıklarında oldukça farklı ve tuhaf duygular hissettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin esere ilişkin sembol seçiminde en çok karışık çizgiler kavramını kullanmış oldukları görülmektedir.

Tablo 13:

Giorgio de Chirico, “Aşk Şarkısı”(Metafizik Resim) resmine ilişkin cevaplar

Tema	Alt Tema	Frekans
Eser ne söylüyor?	Heykel sevgisi	9
	Net ve ilginç bir resim	3
	Üzgün insanın hali	8
	Uyumsuz bir resim	4
	Heykelin yapım süreci	1
Toplam		25
Neden yapıldı?	Uyumsuzluğun uyumu için	1
	Heykelin yapım sürecini anlatmak için	2
	Dikkat çekmek için	5
	Heykeli sevgisi için	9
	Net bir resim yapmak için	1
	Emeği anlatmak için	2
Heykelin hüznünü göstermek için.	5	
Toplam		25
Ne anlama geliyor?	Uyumsuzluğun uyumu	2
	Heykelin kattığı güzellik	9
	İlginç bir resim	10
	Emek	2
	Sade bir resim	1
	Heykelin hüznü	1
Toplam		25
Hissedilenler	İlginç	4
	Güzel	17
	Asil	1
	Üzgün	3
Toplam		25
Semboller	İnsan başı	7
	Eldiven	16
	Bina	10
	Heykel	13
	Adam	5
	Hüzün	1
	Gökyüzü	1
	Gölgeler	1
	Işık	1
	Güneş	1
Toplam		56

Tablo 13 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin “Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?” sorusuna 25 öğrenciden 9’u “Heykel sevgisi”, 8’i “Üzgün insanın hali”, 4’ü “Uyumsuz bir resim”, 3’ü “Net ve ilginç bir resim”, 1’i “Heykel yapım süreci” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin sorulara verdiği ayrıntılı cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Melis Sude: *Heykelin hüznü.*

Cemal : *Heykel gibi üzgün insan.*

Elif : *Heykeli bu eldivenle yaptım demek istiyor.*

Tablo 13 için yöneltilen “Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir? Sorusuna 25 öğrenciden 9’u “Heykel sevgisi için”, 5’i “Dikkat çekmek için”, 2’si “Emeği anlatmak için” 1’i “Uyumsuzluğun uyumu”, 1’i “Heykelin yapım sürecini anlatmak için”, 1’i “Net bir resim yapmak için” 5’i Heykelin hüznünü göstermek için” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplardan alınan bazı ifadeler aşağıda belirtilmiştir.

Cemal : *Heykelin hüznünü göstermek için.*

Zehra : *Heykel bitmemiş olduğu için üzgün çünkü eldivenin teki kaybolmuş.*

Azra : *Enteresan bir resim yapmak için.*

Yaren : *Heykeli beğendiği için.*

Tablo 13 için yöneltilen “. Eser sana göre ne anlama geliyor?” sorusuna 25 öğrenciden 10’u “İlginç bir resim”, 9’u “Heykelin kattığı güzellik”, 2’si “Uyumsuzluğun uyumu”, 2’si “Emek”, 1’i “Heykelin hüznü”, 1’i “Sade bir resim” yanıtını vermişlerdir.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin aşağıda örneklere yer verilmiştir.

Zeynep İrem: *Eser ilginç birbirleriyle alakasız şeylerle oluşmuş.*

Nazlı Hilal: *İlginç çok uyumsuz.*

Cemal : *Heykel bitmek istiyor olabilir. Heykel bitse resim daha güzel olur.*

Tablo 13 için yöneltilen “Bu eser size ne hissettiriyor? Sorusuna 25 öğrenciden 17’si “Güzel”, 4’ü “İlginç”, 3’ü “Üzgün”, 2’si “Uyumsuzluk”, 1’i “Asil” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Öğrencilerden alınan bazı cevap örnekleri aşağıdaki gibidir.

Hasret : *Değişik duygular.*

Oğuzhan: *Tuhaf ve saçma çünkü resimde heykelin ne işi var.*

Elif : *Güzel evime asmak isterim.*

Tablo 13 için yöneltilen “Bu sanat yapıtında size göre simgeler (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu için verilen cevaplarda kullanılan 56 kavramdan 16’si “Eldiven”, 13’ü “Haykel”, 7’si “İnsan başı”, 5’i “Adam”, 1’si “Hüzün”, 1i “Gökyüzü”, 1’i “Gölgeler”, 1’i Işık, 1’i “Güneş” şeklindedir. Bu soru için öğrenciler genellikle eldiven ve heykel kavramlarını kullanmışlardır.

Öğrencilerden alınan bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

Hasret Hüsnâ: *Eldiven, bina, gökyüzü, insan heykeli.*

Yaren : *Eldiven, surat, evler, pencereler.*

Cemre : *Heykel ve hüznü.*

Kazım : *Eldiven, kafa, insan, bina, güneş.*

Öğrencilerin Giorgio de Chirico’un “Aşk Şarkısı” adlı tablosu için vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde genel olarak eserin heykel sevgisini anlattığını, ressam heykelleri beğendiği ve heykellerin estetik duruşundan faydalanarak resmini güzelleştirdiğini, eserdeki öğelerin birbirinden bağımsız olmasından dolayı ilginç olduğunu ve esere baktıklarında güzel duygular hissettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin esere ilişkin sembol seçiminde en çok eldiven, heykel ve bina kavramlarını kullandıkları görülmektedir.

Tablo 14:

Picasso “Savaş ve Barış” (Kübizm) resmine ilişkin cevaplar

Tema	Alt Tema	Frekans
Eser ne söylüyor?	Savaşın kötü bir şey olduğunu	12
	Acı çeken insanları	2
	Çılgın atan insanları	5
	Kavga eden insanları	2
	Karmaşıklık	4
	Toplam	25
Neden yapıldı?	Savaş koşullarını anlatmak için	10
	İnsanların yaşadığı acılarını göstermek	5
	Savaşın kötü olduğunu anlatmak	10

	Toplam	25
Ne anlama geliyor?	Savaş anı	17
	Acı çeken insanın durumu	2
	Kavga etmenin kötü olduğu	3
	Karmaşık duygular	1
	Korkunç olduğu	2
	Toplam	25
Hissedilenler	Acımasız	2
	Endişeli	1
	Üzgün	10
	Şiddetli	3
	Korku	5
	Karmaşık	2
	Kötü	2
	Toplam	25
Semboller	İnsanlar	21
	At	10
	Göz	6
	Hayvanlar	4
	Pencere	1
	Lamba	5
	Ayak	5
	Kol bacak	4
	İnek	2
	Toplam	56

Tablo 14 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin “Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?” sorusuna 25 öğrenciden 12’si “Savaşın kötü bir şey olduğunu”, 5’i “Çılgılık atan insanları”, 4’ü “ Karmaşıklığı”, 2’si “Acı çeken insanları”, 2’si “Kavga eden insanları”, 1’i “Anlamsız” cevabının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Hasret : *Savaş ve korkan insanlar.*

Zeynep : *Savaşın nasıl bir şey olduğunu.*

Zeynep İrem : *Savaşçı bağıran insanları çizmek istemiş ya da kavga ortamını çizmek istiyor olabilir.*

Sevda Nur : *Karmaşık bir resim kargaşalı ortam.*

Tablo 14 için yöneltilen “Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir? Sorusuna 25 öğrenciden 10’u Savaş koşullarını anlatmak için“, 10’u “Savaş kötü olduğunu anlatmak için“, 5’i “İnsanların yaşadığı acıları göstermek için” cevabını verdikleri görülmüştür.

Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Bilal : *Kavganın kötü bir şey olduğunu anlatmak için.*

Zeynep : *Savaşın kötü bir şey olduğunu anlatmak için.*

Zehra : *Ağlayan insanların halini göstermek için.*

Tablo 14 için yöneltilen “ Eser sana göre ne anlama geliyor?” sorusuna 25 öğrenciden 17’si “Savaş anı”, 3’ü “Kavga etmenin kötü olduğu”, 2’si “Acı çeken insanın durumu”, 1’i “Karmaşık duygular”, 2’si “Korkunç olduğu” cevabını verdikleri görülmüştür.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin aşağıda örneklere yer verilmiştir.

Zeynep : *Kavga etmemeliyiz. Kavga insanları üzer.*

Nazlı Hilal : *İnsanlar acı çekmemeli.*

Sevda Nur : *Birbirine girmiş sanki insanlar kavga etmiş birbirlerini döven insanlar görüyorum.*

Oğuzhan : *Savaş kötüdür. İnsanlar savaşmamalı.*

Tablo 14 yöneltilen “Bu eser size ne hissettiriyor? Sorusuna 25 öğrenciden 10’u “Üzgün”, 5’i “Korku”, 3’ü “Şiddetli”, 2’si “Karmaşık”, 2’si “Kötü”, 2’si “Acımasız”, 1’i “Endişeli” cevabını vermişlerdir.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Zehra : *Üzüntü ve dehşet hissediyorum.*

Azra : *Karmaşık her şey birbirine girmiş.*

Kayra : *Korkunç bir olay korktum.*

Göknur: *Hüzünlü çünkü insanlar ağlıyor.*

Tablo 14 yöneltilen “Bu sanat yapıtında size göre simgeler (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu için verilen cevaplarda kullanılan 56 kavramdan 21’i “İnsanlar”, 10’u “At”, 7’si “Göz”, 6’sı “Lamba”, 5’i “Ayak”, 4’ü “Hayvanlar”, 4’ü “Kol bacak”, 2’si “İnek”, 1’i “Pencere” şeklindedir.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin örneklerle aşağıda yer verilmiştir.

Yiğit : *İnsanlar, at, göz, inek.*

Kayra : *İnsan, at, göz, lamba.*

Elif : *Lamba, at, insan, kol, bacak.*

Bilal : *Çiğlık atan bağırın insan.*

Öğrencilerin Picasso “Savaş ve Barış” adlı tablosu için vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde genel olarak ressamın savaş anını resmettiğini, ressamın savaşın koşullarını insanlara göstermek için bu eseri yaptığını, resme baktıklarında savaş anının kötü olduğu mesajını çıkarabildiklerini ve üzgün hissettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin esere ilişkin sembol seçiminde en çok insanlar ve at kavramlarını kullandıkları görülmektedir.

Tablo 15:

Kandinsky “Kompozisyon 8” (Soyut Resim) resmine ilişkin cevaplar

Tema	Alt Tema	Frekans
Eser ne söylüyor?	Mutlu bir hayalin resmi	2
	Saatın iç mekanizması	3
	Dikkat çekici olduğu	4
	Geometrik şekiller	8
	Karmaşık şekillerin dansı	6
	Korku	1
	Kolay olduğu	1
Toplam		25
Neden yapıldı?	Farklı olmak için	1
	Okları sevdiği için	1
	Basit olması için	7
	Makinaları sevdiği için	2
	Şekilleri dansla hareketlendirmek için	5
	Verilen alanı doldurmak için	3
	Kafası karışmış olduğu için	3
	Kompozisyon oluşturmak için	1
Toplam		25
Ne anlama geliyor?	Basit bir resim	7
	Farklı bir resim	7
	Dolu dolu bir resim	3
	Matematik sevgisi	3
	Karışık	2
	Saatın iç mekanizması	2
	Geometrik şekiller	2
	Eğlenceli bir resim	1
Toplam		25
Hissedilenler	Tuhaf	7
	Hareketli	2
	Karmaşık	10
	Basit	2
	Zaman	3
	Matematik dersi	1
Toplam		25

Semboller	Daire	7
	Çizgi ve Şekiller	9
	Çark	1
	Saat	1
	Akrep	2
	Yelkovan	2
	Üçgen	5
	Boşluk	1
	Gezgenler	1
	Makinalar	1
Renk	1	
Toplam		31

Tablo 15 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin “Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?” sorusuna 25 öğrenciden 8’i “Geometrik şekiller”, 6’sı “Karmaşık şekillerin dansı”,4’ü “Dikkat çekici olduğunu”, 3’ü “Saatin iç mekanizması”, 2’si “Mutlu bir hayalin resmini”, 1’i “Korku” ve 1’i “Kolay olduğu” cevabının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Kazım : *Makine resmi gibi saatin makinalarının resmi.*

Bilal : *Saatin içini çizmiş.*

Cemal : *Çeşitli şekiller. Geometrik şekiller.*

Tablo 15 için yöneltilen “Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir? Sorusuna 25 öğrenciden 7’si “Basit olması için”, 5’i “Şekilleri dansla hareketlendirmek için”,3’ü “Verilen alanı doldurmak için”, 3’ü “Kafası karışmış olduğu için”, 1’i “Kompozisyon oluşturmak için”, 1’i “Farklı olmak için”, 1’i “Okuları sevdiği için” cevabını vermiştir.

Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Elif : *Şekillerin estetik olduğunu düşünüyor olabilir.*

Zeynep İrem: *Geometriyi sevdiği için.*

Bilal : *Saatleri çok sevdiği için*

Tablo 15 için yöneltilen “. Eser sana göre ne anlama geliyor?” sorusuna 25 öğrenciden 7’si “Basit bir resim”, 7’si “Farklı bir resim”,3’ü “Dolu dolu bir resim”,3’ü “Matematik sevgisi”, 2’si “Karışık”, 2’si “Saatin iç mekanizması”, 2’si “Geometrik şekiller” ve 1’i “Eğlenceli bir resim” cevabının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Yiğit : *Tuhaf olmuş. Ressam değişik bir resim yapmak istemiş olabilir.*

Evin Naz: *Saatin içine benziyor.*

Zeynep İrem: *Karmaşık geometrik şekiller.*

Tablo 15 için yöneltilen “Bu eser size ne hissettiriyor? Sorusuna 25 öğrenciden 10’u “Karmaşık”, 7’si “Tuhaf”, 3’ü “Zaman”, 2’si “Hareketli”, 2’si “Basit”, 1’i “Matematik dersi” yanıtının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Yiğit Ege: *Tuhaf, ilk defa böyle bir resim görüyorum.*

Elif : *Zamanın hızlı geçmesini.*

Kazım : *Sanayide babama yardım eder gibi.*

Cemal : *Karmaşık şeyler hissediyorum.*

Tablo 15 için yöneltilen “Bu sanat yapıtında size göre simgeler (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu için verilen cevaplarda kullanılan 31 kavramdan 9’u “Çizgi ve şekiller”,7’si “Daire”, 5’i “Üçgen”, 2’si “Akrep”,2’si “Yelkovan”, 1’i “Çark”, 1’i “Saat”, 1’i “Boşluk”, 1’i “Gezgenler”, 1’i “Makinalar”, 1’i “Renk” şeklindedir.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Berra Su: *Şekiller, üçgen, daire, çizgiler.*

Kazım : *Makinanın içi.*

Bilal : *Çark, saat, yelkovan, akrep.*

Öğrencilerin Kandinsky’nin “Kompozisyon 8” adlı tablosu için vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde genel olarak ressamın geometrik şekillerle resim yaptığını, eserin basit ve kolay tamamlanması amacıyla yapıldığını, resme baktıklarında tuhaf ve karmaşık duygular hissettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin esere ilişkin sembol seçiminde en çok çeşitli çizgiler, şekiller, üçgen ve kavramlarının kullanıldığı

görülmektedir. Öğrencilerin bazıları eserdeki öğeleri saatin iç mekanizmasına benzettiklerinden dolayı saat, akrep, yel kovan gibi saatin elemanlarını sembol olarak seçmiş oldukları görülmektedir.

Tablo 16:

Salvador Dali “Belleğin Azmi” (Sürrealizm) resmine ilişkin cevaplar

Tema	Alt Tema	Frekans
Eser ne söylüyor?	Uyuyan insan	15
	Üzgün insan	4
	Biçimsizlik	4
	Bıkmış insan	1
	Farklı bir resim	1
Toplam		25
Neden yapıldı?	Uyumak istediği için	15
	Farklı bir resim yapmak için	3
	Canı sıkıldığı için	1
	Kafasını dinlemek için	1
	Üzgün olduğunu anlatmak için	3
	Yorgunluğu anlatmak için	1
	Özlediğini belirtmek için	1
Toplam		25
Ne anlama geliyor?	Uykulu insan	8
	Farklı	11
	Üzücü	3
	Yorgunluk	2
	Sinirli insanın hali	1
Toplam		25
Hissedilenler	Uykulu	7
	İğrenç	1
	Yorgun	2
	Güzel	1
	Biçimsiz	8
	Üzgün	5
	İlginç	1
Toplam		25
Semboller	Ev	6
	Göz	1
	Burun	1
	Üzgünlük	16
	Kumaş	2
	Çubuk	2
	Uyku	1
	Ok	1
	Yaz	1
Toplam		31

Tablo 16 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin “Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?” sorusuna 25 öğrenciden 15’i “Uyuyan insan”, 4’ü “Üzgün insan”, 4’ü “Biçimsizlik”, 1’i “Bıkmış insan”, 1’i “Farklı bir resim” cevabının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Evin Naz: *Anlamsızlık şekli bozuk bir şey ben anlamadım.*

Elif : *Ressam üzgün bir insanı çizmiş.*

Bilal : *Sanatçının uykusu gelmiş.*

Cemre : *Kendisini kumaş gibi hissediyor.*

Tablo 16 yöneltilen “Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir? Sorusuna 25 öğrenciden 15’i “Uyumak istediği için”, 3’ü “Farklı bir resim yapmak için”, 3’ü “Üzgün olduğunu anlatmak için”, 1’i “Canı sıkıldığı için”, 1’i “Kafasını dinlemek için”, 1’i “Yorgunluğu anlatmak için”, 1’i “Özlediğini belirtmek için” cevaplarının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Zeynep İrem : *Değişik bir hayal gücü olduğunu göstermek istemiş.*

Azra : *Ressam üzüldüğü için böyle bir resim yapmış.*

Oğuzhan: *Ressam evini özlediği için bu resmi yapmış.*

Tablo 16 yöneltilen “. Eser sana göre ne anlama geliyor?” sorusuna 25 öğrenciden 11’i “Farklı”, 8’i “Uykulu insan”, 3’ü “Üzücü”, 2’si “Yorgunluk” cevabının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin aşağıda örneklere yer verilmiştir.

Cemal : *Çok değişik bir fikir. Ressam farklı olmak istemiş.*

Zeynep : *üzgün sinirli insan.*

Elif : *Uykusuz kalmamalıyız.*

Tablo 16 yöneltilen “Bu eser size ne hissettiriyor? Sorusuna 25 öğrenciden 8’i “Biçimsiz”, 7’si “Uykulu”, 5’i “Üzgün”, 2’si “Yorgun”, 1’i “İğrenç”, 1’i “Güzel”, 1’i “İlginç” cevaplarının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin aşağıda örneklere yer verilmiştir.

Cemre : *Yorgunluk.*

Berra Su: *Rüyadaymışım gibi hissediyorum.*

Kazım : *Biraz saçma biçimsiz.*

Nazlı Hilal: *Üzgün.*

Tablo 16 yöneltilen “Bu sanat yapıtında size göre simgeler (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir? sorusu için verilen cevaplarda kullanılan 31 kavramdan 16’sı “Üzgünlük”, 6’sı “Ev”, 2’si “Kumaş”, 2’si “Çubuk”, 1’i “Göz”, 1’i “Burun”, 1’i “Uyku”, 1’i “Ok”, 1’i “Yaz” şeklindedir.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Zehra : *Adam, kafa, göz, burun.*

Kazım : *Üzgün kafa.*

Kayra : *İnsan kafası, oklar.*

Azra : *Ev, kumaş, adam.*

Öğrencilerin Salvador Dali’nin “Belleğin Azmi” adlı tablosu için vermiş oldukları cevapları incelendiğinde genel olarak ressamın uyuyan insanın halini anlattığını, ressamın uykusu geldiği ve uyumak istediği için böyle bir eseri yaptığını, eserde yer alan öğelere anlam verilemediğinden eseri biçimsiz bulduklarını, esere baktıklarında üzgün ve uykulu hissettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin esere ilişkin sembol seçiminde en çok hüznün kavramının kullanılmış olduğu görülmektedir.

Tablo 17:

Pollock “Numara 17A” (Soyut Dışavurumculuk) resmine ilişkin cevaplar

Tema	Alt Tema	Frekans
Eser ne söylüyor?	Boya damları	15
	Pis	1
	Çılgın	1
	Karmaşık	6
	Kolay	2
Toplam		25
Neden yapıldı?	Boyası bittiği için	6
	Alanı doldurmak için	6
	Sinirlendiği için	2
	Farklı olmak için	1
	Kafası karıştığı için	1
	Pis olduğu için	2
	Kurallardan bıktığı için	1
	Boyası çok olduğu için	1
	Canı sıkıldığı için	3
Toplam		25
Ne anlama geliyor?	Karmaşık	7
	Zengin	1
	Özgür	1
	Temiz olmalıyız	1
	Çılgın olmalıyız	1

	Kızgınlık	8
	Çok renkli	2
	Vahşet	1
	Sıkılan insanın hali	1
	Kolay bir resim	2
	Alanı doldurmak için yapılmış	1
	Toplam	25
Hissedilenler	Basitlik	2
	İlginç	1
	Karışık	14
	Komik	1
	Sıkıcı	1
	Şiddet dolu	1
	Eğlenceli	1
	Mutlu	1
	Çılgın	1
	İğrenç	1
	Özgür	1
	Zengin	1
	Toplam	25
Semboller	Boya Lekeleri	13
	Renkler	4
	Pislik	1
	Kırmızı	1
	Siyah	1
	Beyaz	1
	Toplam	21

Tablo 17 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin “Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?” sorusuna 25 öğrenciden 15’i “Baya damlaları”, 6’sı “Karmaşık”, 1’i “Pis”, 1’i “Çılgın”, 1’i “Kolay” cevabının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Zeynep İrem : *Boyaları bitmiş geriye kalanlarla resim yapmış.*

Sevda Nur : *Çok boyası var herhalde. Çok boyalı bir resim.*

Elif : *Basit bir şekilde boyalari fırlatmış.*

Tablo 17 için yöneltilen “Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir? Sorusuna 25 öğrenciden 6’sı “Boyası bittiği için”, 6’sı Alanı doldurmak için”, 3’ü “Canı sıkıldığı için”, 2’si “Sinirlendiği için”, 2’si “Pis olduğu için”, 1’i “Farklı olduğu için”, 1’i “Kafası karıştığı için”, 1’i “Kurallardan bıktığı için”, 1’i “Boyası çok olduğu için” cevabını vermişlerdir.

Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Arda : *Ressamın boyası çok olduğu için*

Evin Naz: *Renklerin birbirine geçmesi için*

Yaren : *Yeteneksiz olduğu için boyalari damlatarak resim yapmıştır.*

Tablo 17 için yöneltilen “. Eser sana göre ne anlama geliyor?” sorusuna 25 öğrenciden 8’i “Kızgınlık”, 7’si “Karmaşık”, 2’si “Çok renkli”, 2’si “Kolay bir resim”, 1’i “Zengin”, 1’i “Özgür”, 1’i “Temiz olmalıyız”, 1’i “Çılgın olmalıyız”, 1’i “Vahşet”, 1’i “Sıkılan insanın hali”, 1’i “Alanı doldurmak için yapılmış” cevabının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Yaren : *Ressam kızmış sinirlenmiş fırlatmış boyalari.*

Bilal : *Özgür olmak için yapılmış bir resim.*

Kazım : *Sıkılan bir insanın resmi.*

Tablo 17 için yöneltilen “Bu eser size ne hissettiriyor? Sorusuna 25 öğrenciden 14’ü “Karışık”, 2’si “Basitlik”, 1’i “İlginç”, 1’i “Komik”, 1’i “Sıkıcı”, 1’i “Şiddet dolu”, 1’i “Eğlenceli”, 1’i “Mutlu”, 1’i “Çılgın”, 1’i “İğrenç”, 1’i “Özgür”, 1’i “Zengin” cevaplarının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Berat : *Karmaşık duygular*

Bilal : Özgürlük

Zeynep : Çılgın

Hasret : Renkli, güzel.

Tablo 17 için yöneltilen “Bu sanat yapıtında size göre simgeler (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir? Sorusu için verilen cevaplarda kullanılan 21 kavramdan 13’ü “Boya Lekeleri”, 4’ü “Renkler”, 1’i “Pislik”, 1’i “Kırmızı”, 1’i “Siyah”, 1’i “Beyaz” şeklindedir. Bu soru için öğrencilerden alınan cevaplar incelendiğinde en çok boya lekeleri kelimesinin sembol olarak tercih edildiğini görüyoruz. Bir öğrenci şiddet cevabını vermiş olup, bazı öğrenciler sembol olarak renkleri, bir öğrencinin ise eserin kirli bir görüntüsünün olduğunu düşündüğünü, sembol olarak da pis kelimesini tercih ettiği görülmektedir.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin aşağıda örneklere yer verilmiştir.

Arda : Renkler, Lekeler

Göknur: Basitlik.

Elif : Şiddet.

Cemal : Boya damlaları.

Öğrencilerin Pollock’un “Numara 17A” adlı tablosu için vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde, genel olarak ressamın boya lekeleriyle resim yaptığını, ressamın biten boyalarını değerlendirmek için böyle bir eser oluşturduğunu, eserin karmaşık bir resim olduğunu, esere baktıklarında karışık duygular ve özgürlük duygusu hissettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin esere ilişkin sembol seçiminde en çok boya lekeleri kavramını kullandıkları görülmektedir.

Tablo 18:

Kasimir Malevich, Süpermatizm (Supermatizm) resmine ilişkin cevaplar

Tema	Alt Tema	Frekans
Eser ne söylüyor?	Basit ve dekoratif	17
	Geometrik Şekiller	5
	Güzel	1
	Çizgiler	2
Toplam		25
Neden yapıldı?	Kolay olduğu için	3
	Geometri sevgisi	8
	Cetveli olduğu için	1
	Soyut resim yapmak için	3
	Sade ve dekoratif olması için	9
	Evine asmak için	1
Toplam		25
Ne anlama geliyor?	Güzel	3
	Sade	7
	Modern	1
	Kızgınlık	1
	Cetvel çizimi	1
	Geometrik şekiller	9
	Kolay	3
Toplam		25
Hissedilenler	Sade	8
	Düzgün ve temiz	2
	İyi, güzel, şık	13
	Rahatlama	1
	Modern	1
	Soyutluk	1
Toplam		25
Semboller	Geometrik Şekiller	9
	Dikdörtgen	10
	Çizgiler	3
	Kare	3
	Daire	2
Toplam		27

Tablo 18 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin “Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?” sorusuna 25 öğrenciden 17’si “Basit ve dekoratif”, 5’i “Geometrik şekiller”, 2’si “Çizgiler”, 1’i “Güzel” cevabının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Berra Su: *Geometrik şekillerin güzelliği.*

Hasret : *Sade bir resim.*

Yaren : *Kolay basit şekillerle resim yapmış.*

Tablo 18 için yöneltilen “Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir? Sorusuna 25 öğrenciden 9’u “Sade ve dekoratif olması için”, 8’i “Geometri sevgisi”, 3’ü Kolay olduğu için, 3’ü “Soyut resim yapmak için”, 1’i “Cetveli olduğu için”, 1’i “Evine asmak için” cevaplarının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Azra : *Dekorasyon için kullanılabilir. Şık duruyor salona yakışır.*

Göknur: *Sade bir dekoratif resim yapmak için.*

Yiğit Ege: *Geometriyi sevdiği için.*

Tablo 18 için yöneltilen “. Eser sana göre ne anlama geliyor?” sorusuna 25 öğrenciden 9’u “Geometrik şekiller”, 7’si “Sade”, 3’ü “Güzel”, 3’ü “Kolay”, 1’i “Modern”, 1’i “Kızgınlık”, 1’i “Cetvel çizimi” cevabını verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Yiğit Ege: *Sade olmuş. Net bir resim.*

Göknur: *Güzel bir görüntüsü var.*

Zeynep İrem: *Modern.*

Tablo 18 için yöneltilen “Bu eser size ne hissettiriyor? Sorusuna 25 öğrenciden 13’ü “İyi, güzel, şık”, 8’i “Sade”, 2’si “Düzgün ve temiz”, 1’i “Rahatlatma”, 1’i “Modern”, 1’i “Soyutluk” cevaplarının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin aşağıda örneklere yer verilmiştir.

Elif Zeynep: *Temiz.*

Göknur: *Modern.*

Berat : *Sadelik.*

Bilal : *Estetik.*

Tablo 18 için yöneltilen “Bu sanat yapıtında size göre simgeler (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu için verilen cevaplarda kullanılan 27 kavramdan 10’u “Dikdörtgen”, 9’u “Geometrik şekiller”, 3’ü “Çizgiler”, 3’ü “Kare”, 2’si “Daire” şeklindedir. Bu soru için verilen cevaplar incelendiğinde en çok “Dikdörtgen şekli” ve “Geometrik şekiller” ifadesi öğrenciler tarafından sembol olarak seçilmiş olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Azra : *Geometrik şekiller bütünü.*

Elif : *Dikdörtgen, kare.*

Yaren : *Daire, dikdörtgen.*

Öğrencilerin Kasmir Malevich’in “Süpermatizm” adlı tablosu için vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde genel olarak ressamın geometrik şekillerle eserini oluşturduğunu, ressamın geometriyi sevdiği için böyle bir çalışma yaptığını, eserin sade olduğunu, esere baktıklarında iyi, güzel ve şık hissettiklerini belirtmişleridir. Öğrencilerin esere ilişkin sembol seçimlerinde en çok geometrik şekiller ve dikdörtgen kavramını kullanmış oldukları görülmektedir.

Tablo 19:

Roy Lichtenstein “Pop Sanat” (Popart) resmine ilişkin cevaplar

Tema	Alt Tema	Frekans
Eser ne söylüyor?	Kazadaki korkunç patlama	15
	Hız kötüdür	3
	Harflerle yapılan resim	1
	Çizgi Roman	2
	Adrenalin dolu bir an	2
	Gemi kazası	1
	Hızlı olmak havalıdır	1
	Toplam	25

Neden yapıldı?	Kazanın etkilerini göstermek için	16
	Heyecan yaratmak için	3
	Pilot olmak istediği için	1
	Havalı olması için	1
	Dikkat çekmek için	1
	Çizgi filmi sevdiği için	2
	Grafiti sevdiği için	1
Toplam		25
Ne anlama geliyor?	Kaza yapmak kötüdür	6
	Korkunç bir resim	2
	İlginç ve Heyecanlı	8
	Güzel ve havalı	5
	Çizgi film	2
	Uçak tehlikeli	4
Toplam		25
Hissedilenler	Heyecanlı	10
	İlginç	3
	Eğlenceli	3
	Korkunç	7
	Hızlı	1
	Hayranlık	1
Toplam		25
Semboller	Alev	10
	Araba	1
	Hız	2
	Uçak	13
	Pilot	4
	Sesler	1
	Gemi	2
	Bomba	1
	Patlama	1
	Kaza	1
	Yazılar	7
	Heyecan	1
	Yol	1
Pist	1	
Toplam		46

Tablo 19 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin “Sanatçı eserde ne söylemeye çalışıyor?” sorusuna 25 öğrenciden 15’i “Kazadaki korkunç patlama”, 3’ü “Hız kötüdür”, 2’si “Çizgi Roman”, 1’i “Harflerle yapılan resim”, 2’si “Adrenalin dolu bir an”, 1’i “Gemi kazası”, 1’i “Hızlı olmak havalıdır” cevaplarının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Elif : *Hızlı gitmenin havalı olduğu.*

Azra : *Uçakla giderken hız yaparsak kaza olur.*

Zeynep İrem: *Sanatçı adrenalin olsun istemiş.*

Tablo 19 yöneltilen “Sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir? Sorusuna 25 öğrenciden 16’sı “Kazanın etkilerini göstermek için”, 3’ü “Heyecan yaratmak için”, 2’si Çizgi filmi sevdiği için”, 1’i Pilot olmak istediği için”, 1’i “Havalı olması için”, 1’i “Dikkat çekmek için”, 1’i Grafiti sevdiği için” cevaplarının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Cemal : *Kazalara dikkat çekmek için.*

Hasret : *Hızlı gidip uçak kazası yapmayalım diye.*

Erdi Enes: *Korkunç olaylar olmaması için.*

Tablo 19 yöneltilen “. Eser sana göre ne anlama geliyor?” sorusuna 25 öğrenciden 8 i “İlginç ve heyecanlı”, 6’sı “Kaza yapmak kötüdür”, 5’i “Güzel ve havalı”, 4’ü “Uçak tehlikeli, 2’si “Korkunç bir resim”, 2’si “Çizgi film” cevabının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Erdi Enes: *Hareketli heyecanlı bir resim.*

Hasret : *Hız kazaya yol açar.*

Zehra : *Uçak sürmek tehlikelidir.*

Zeynep: *Çizgi filim gibi. Çizgi filmi olsa izlerim.*

Tablo 19 yöneltilen “Bu eser size ne hissettiriyor? Sorusuna 25 öğrenciden 10’u “Heyecanlı”, 7’si “Korkunç”, 3’ü “İlginç”, 3’ü “Eğlenceli”, 1’i “Hızlı”, 1’i “Hayranlık cevaplarının verildiği görülmüştür.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Yaren : *Heyecanlı.*

Kazım : *Eğlenceli.*

Nazlı Hilal: *Korkunç.*

Tablo 18 yöneltilen “Bu sanat yapıtında size göre simgeler (semboller) var mıdır? Varsa nelerdir? Sorusu için verilen cevaplarda kullanılan 46 kavramdan 13’ü “Uçak”, 10’u “Alev”, 7’si “Yazılar”, 4’ü “Pilot”, 2’si “Hız”, 1’i “sesler”, 1’i “Gemi”, 1’i Bomba, 1’i “Patlama”, 1’i “Kaza”, 1’i “Heyecan”, 1’i “Yol”, 1’i “Pist” şeklindedir.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Bilal : *Alevler, hız, araba.*

Evin Naz: *Yazılar, uçak, alev.*

Zeynep: *Uzay gemisi, hız.*

Öğrencilerin Roy Lichtenstein’in “Popart” adlı tablosu için vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde genel olarak eserde bir kaza anının canlandırıldığını, ressamın kaza yapmanın sonuçlarını izleyiciye göstererek bir farkındalık yaratmak amacıyla eserini yaptığını, esere baktıklarında heyecanlı ve korkunç hissettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin esere ilişkin sembol seçiminde en çok “Uçak” ve “Alev” kavramlarını kullandıkları görülmektedir.

Öğrencilerden alınan cevaplar incelendiğinde eserlerin genellikle güzel olduğunu, onlarda merak ve şaşkınlık uyandırdığını, karmaşık duygular hissettiklerini, eserlerin insanın ruh halini yansıtabildiği bulgusuna varılmıştır. Eserin neden yapıldığına ilişkin öğrenciler eserin önemli ve estetik olduğunu, doğa sevgisini işaret ettiği, yaşama dair olduğu için yapıldığını ifade etmişlerdir. Öğrenciler eserler için etkili, ilginç, yol gösterici, mesaj verici, korku ve dehşet içerdiği anlamlarını çıkarmışlardır. Öğrencilerin eserlere baktıklarında bazılarında heyecan ve özgürlük gibi güzel duygular bazılarında ise korku, hüznün, özlem gibi karamsar duygular hissettikleri bulgulanmıştır. Öğrenciler eserlere ilişkin sembol seçiminde ise daha çok eserlere baktıklarında doğrudan ne gördükleri ise onu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin sanat eleştirisi etkinlikleri kapsamında vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde eleştirel yorumlama becerilerinin yeteri kadar gelişmemiş olduğu ancak gösterilen sanat eserlerine ilişkin farklı yaklaşımlar geliştirdikleri özgün ve yaratıcı cevaplar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

5. Ortaokul Öğrencilerinin Pedagojik Sanat Eleştirisi Etkinlikleri Öncesi ve Sonrasında Yaptıkları Sanatsal Çalışmalar Nasıldır?

Öğrencilere sanat eleştirisi etkinlikleri kapsamında etkinlik öncesi ve etkinlik sonrası ressamların eserlerinin görselleri gösterilmiş herhangi bir müdahale edilmeden eserlerden birini seçip yorumlamaları istenmiştir. Aşağıda öğrencilerin etkinlik öncesi ve sonrası yapmış olduğu çalışmalardan örnekler yer almaktadır.

Resim 1: Öğrenci Cemre’in Etkinlik Sürecine İlişkin Çalışmaları 1 ve 2

Cemre'nin birinci ve ikinci çalışması için Salvador Dali'nin "Eriyen Saatler" isimli tablosunu seçtiği görülmektedir. Cemre seçtiği eser için "Ressamın hayal gücünü kullanarak resim yaptığı görülüyor." ifadesini kullanmıştır. Öğrencinin bu doğrultuda birinci çalışmasında orijinal eser olan eriyen saatler tablosuna daha çok benzediği ve tabloya daha bağlı olduğu görülürken ikinci çalışmasında gerek kullandığı renkler gerekse resmin konusu olarak daha özgün olduğunu, daha kendine özgü çizgiler kullandığı görülmüştür.

Resim 18: Öğrenci Elif Zeynep'in Etkinlik Sürecine İlişkin Çalışmaları 1 ve 2

Elif Zeynep birinci çalışması için Popart akımı Roy Lichtenstein'in "Popart" adlı eserini seçmiştir. Elif Zeynep bu eser için eserde "Yazılara yer verildiği için güzel buldum." cümlesini kullanmıştır. Ayrıca eser için "Ressam resminde renkleri canlı net yapmıştır." ifadesini kullanmıştır. Öğrencinin eseri yorumlarken kullanmış olduğu renklerle çalışmasını esere benzetmeye çalıştığı ancak kulanmış olduğu çizgiler konusunda seçilen eserden oldukça farklı bir yaklaşımda olduğu görülmektedir. Elif Zeynep'in ikinci çalışması için Vincent Van Gogh'un "Yıldızlı gece" tablosunu seçmiştir. Bu eser için Elif Zeynep "Resmi güzel buldum ancak renkler çok sıkıcı." demiştir. Öğrencinin ikinci çalışmasında konu olarak eserle benzer bir yaklaşımda olduğu ancak gerek kullandığı renkler, gerek binaları yorumlayış şekliyle eserden uzaklaştığı görülmektedir. Öğrencinin her iki çalışmasında da kendine özgün bir yaklaşımda olduğu görülmektedir.

Resim 19: Öğrenci Cemal'in Etkinlik Sürecine İlişkin Çalışmaları 1 ve 2

Cemal'in birinci çalışmasında sürrealizm akımının önemli ressamı olan Salvador Dali'nin "Eriyen Saatler" isimli tablosunu yorumladığı görülmektedir. Cemal bu eser için "Ressamın eriyen saatleri kullanması oldukça ilginçtir." ifadesini kullanmıştır. Cemal yapmış olduğu çalışmasını konu, renk ve şekilsel olarak

seçtiği esere benzetmeye çalıştığı görülmektedir. Öğrencinin ikinci çalışmasında Kasimir Malevich'in "Suprematizm" tablosunu seçtiği görülmektedir. Cemal "Ressam eserini geometrik şekilleri sevdiği için yapmış." diye belirtmiştir. Öğrenci konu olarak esere benzer bir yapı oluştursa da kullandığı renkler bakımından kendine özgü ve farklı bir yorum kattığı görülmektedir.

Resim 20: Öğrenci Yaren'in Etkinlik Sürecine İlişkin Çalışmaları 1 ve 2

Yaren birinci çalışması için sürrealizm akımının önemli ressamı olan Salvador Dali'nin "Eriyen Saatler" isimli tablosunu seçmiştir. Yaren "İlginç resimleri severim. Hayal gücünü kullanmak iyidir." ifadesini kullanmıştır. Yorumlanmak üzere seçilen eserde nesne olarak saatler, ağaç, gökyüzü, kum gibi nesnelere kullanılmışken öğrencinin çalışmasında bu nesnelere herhangi biri görülmemektedir. Renk konusunda eserde soluk renkler yer alırken öğrencinin canlı renkler kullanmış olması yorumunu kattığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Öğrencinin ikinci çalışması için Roy Lichtenstein'in "Popart" adlı eserini seçmiş olduğu görülmektedir. Bu eser için Yaren "Çok güzel renkleri var, fakat eseri çok karışık buldum." ifadesini kullanmıştır. Yaren çalışması için seçtiği eserde yer alan "Pop" kelimesi yerine kendine göre popüler bir kelime olan "Teb" kelimesini kullanmıştır. Seçilen eserde yer alan noktaları çalışmasında daha büyük ve içini boş bir şekilde kullanması yine esere getirilen özgün bir yorum olarak kabul edilebilir. Ancak öğrencinin yazıyı eserdeki gibi ortaya alması ve renkleri eserdekine yakın kullanması eserden uzaklaşmadığının göstergesi olarak düşünülebilir.

Resim 22: Öğrenci Kazım'ın Etkinlik Sürecine İlişkin Çalışmaları 1 ve 2

Öğrencinin birinci çalışması için Roy Lichtenstein'in "Popart" adlı eseri seçmiş olduğu görülmektedir. Kazım eser için "Resim güzel fakat daha güzel renkler kullanılabilirdi. Ressam canlı renkler kullanmış hiç renkleri karıştırarak farklı renkler elde etmemiş. Farklı renkler resimleri güzelleştirir." ifadesini kullanmıştır. Kazım çalışmasında yazısını seçtiği eserdeki gibi konumlandırması ve yazı arkası şekillerde benzer çizgiler kullanmış olması özgün ve yaratıcı yorum yapmadığını göstermektedir. Fakat yazı tercihinde eserde yer alan pop yazısı yerine notlarına bakmak için sıklıkla giriş yaptığı kendine öğrenci bilgi sisteminin kısalması olan "Obs" yazısını kullanmıştır. Öğrencinin seçtiği eserden farklı olarak yazı üzerinde noktalar kullandığı görülmüştür. Ancak genel olarak kullandığı çizgiler seçilen esere benzer olduğu için esere kısmen özgün ve yaratıcı yaklaşabilmiştir. Kazım'ın ikinci çalışması için Henri Matis'in "Kırmızı Oda" adlı eserini seçmiş olduğu görülmektedir. Kazım çalışmasını seçilen eserden farklı olarak dış mekânda yapmıştır. Kazım'ın eserden oldukça bağımsız figürler ve öğeler kullandığı görülmektedir. Bu açıdan oldukça özgün ve yaratıcı bir çalışma ortaya koyduğu görülmektedir. Ayrıca renk konusunda da Kazım seçilen esere bağlı kalmamış kendi

yorumunu katmıştır. Kazım'ın resminin seçilen resimle tek benzerliği iki boyutlu çizimin kullanılmasıdır. İki çalışma birinci çalışma ile karşılaştırıldığında ikinci çalışmada öğrencinin çok daha yaratıcı ve özgün olduğu görülmektedir.

Resim 23: Öğrenci Zeynep İrem'in Etkinlik Sürecine İlişkin Çalışmaları 1 ve 2

Zeynep İrem birinci ve ikinci çalışması için Roy Lichtenstein'in "Popart" adlı eserini seçmiştir. Öğrenci birinci çalışmasında seçtiği eserden farklı olarak kendi adını yazmıştır. Zeynep İrem bu eser için "Güzel bir resim. Fakat resmin kaplamış olduğu alan daha iyi değerlendirilebilirdi." İfadesini kullanmıştır. İrem "Kendimi çok seviyorum bu sebepten kendi adıma çalışmama yazmak istedim." demiştir. Öğrencinin seçtiği eserde yazı arkasında kullanılan şekillerden seçilen eserden farklı olarak sonsuz işaretine benzer biçimler kullanması öğrencinin kendine özgün yorumu olarak değerlendirilmektedir. Renk konusunda seçilen eserde yazı için tek renk kullanılırken Zeynep İrem kendi çalışmasında yazısını rengârenk kullanmıştır. Bu durum Zeynep İrem'in esere getirdiği bir başka özgün yorum olmuştur. Ayrıca seçtiği eserden farklı olarak "Art" yazısını kullanması ve sonuna noktalama işareti koyması öğrencinin yine bir başka özgün yorumu olarak görülmektedir. Zeynep İrem'in birinci ve ikinci çalışması karşılaştırıldığında ikinci çalışmanın daha yaratıcı ve özgün olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında öğrencilerin sanat eleştirisi etkinlikleri öncesi yaptıkları çalışmalarını incelendiğinde, genellikle seçilen esere bağlı kaldıkları, eserleri taklit ettikleri görülmektedir. Öğrenciler resimleri yorumlarken renk konusunda cesaretli adımlar attıkları, özgün ve yaratıcı oldukları görülse de, biçim ve konuya gelindiğinde esere bağlı kalmayı tercih ettikleri söylenebilir. Öğrencilerin sanat eleştirileri etkinlikleri sonrasında daha cesaretli oldukları, çalışmalarında farklı yaklaşımlar geliştirdikleri, renk ve dokularda cesaretlendikleri, yorumlarına yeni ayrıntılar ekledikleri ve kompozisyon oluşturma yetilerinin geliştiği görülmüştür. Ortaokul öğrencilerinin pedagojik sanat eleştirisi etkinlikleri öncesi ve sonrasında çıkan sanatsal ürünler karşılaştırıldığında sürecin sonunda daha özgün ve yaratıcı çalışmalar ortaya koydukları, renk ve doku seçiminde daha özgür davrandıkları tespit edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında genel olarak sanat eleştirisi etkinliklerinin öğrencilere olumlu yönde katkı sağladığı sonucu çıkarılabilir.

Tartışma ve Sonuç

Ortaokul öğrencilerinin pedagojik sanat eleştirisi algı düzeylerinin belirlenmesi ve sanat eleştirisi etkinliklerinin öğrencilerin çalışmalarına olan yansımalarının araştırıldığı çalışmanın ilk bulgusuna bakıldığında öğrencilerin uygulama öncesi pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algı düzeyi puanlarının ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. Önal ve Taşkesen (2020) çalışmalarında araştırmaya benzer şekilde öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algı düzeyi puan ortalamalarının yüksek düzeyde olduğu sonucuna varmıştır. Karabacak (2011) ve Yıldız (2011) yaptıkları çalışmalarda ilköğretim öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin yüksek olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Demir (2006) geliştirdiği "Eleştirel Düşünme Ölçeği" ile öğrencilerin eleştirel düşünme becerisinin iyi düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Benzer araştırmaların da mevcut çalışmayı destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Yine benzer bir araştırmada Mete (2021) eleştirel düşünme düzeyi puan aralığına göre ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini orta düzeyde bulmuştur. Kömürcü (2019)'nün çalışmasında ise mevcut araştırmadan farklı olarak sanat eğitimi alan öğrencilerin yaratıcılığa giden yolda önemli bir basamak olan eleştirel düşünme becerilerinin düşük düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna bakıldığında öğrencilerin uygulama sonrası pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algı düzeyi puanının ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. Köksal ve Çöğmen (2018) Benzer bir şekilde öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin bütün alt boyutlarda bu araştırmaya benzer şekilde yüksek düzeyde olduğu sonucuna varmışlardır.

Araştırmanın bir diğer bulgusunda öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrası pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algı düzeyi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer araştırmalardan Altın ve Saraçoğlu (2018) “Yaratıcı, Eleştirel ve Yansıtıcı Düşünme: Benzerlikler-Farklılıklar” isimli araştırmasında yaratıcı, eleştirel ve yansıtıcı düşünme bireyin çok yönlü olması ve bilgiyi kullanmada ve sonuca ulaşmada birden fazla yaklaşım benimsemesi gibi genel hatlarda benzerlikler taşıdığı sonucuna varılmıştır. Diğer taraftan, yaratıcı, eleştirel ve yansıtıcı düşünmenin bilgiyi kullanmada izlenen yollar, ortaya çıkan sonuç ve bireyin bu süreçteki rolü bakımından birbirinden ayrıldığı sonucuna ulaşılmışlardır. İlgili araştırmanın sonucunun da mevcut araştırmayı destekler niteliktedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusunda öğrencilerin sanat eleştirilerine ilişkin cevaplarından çıkan bulgulara göre eserlerin genellikle güzel olduğunu, onlarda merak ve şaşkınlık uyandırdığını, karmaşık duygular hissettiklerini, eserlerin insanın ruh halini yansıtabildiği sonucuna varılmıştır. Eserin neden yapıldığına ilişkin öğrenciler eserin önemli ve estetik olduğunu, doğa sevgisini işaret ettiği, yaşama dair olduğu için yapıldığını ifade etmişlerdir. Öğrenciler eserler için etkili, ilginç, yol gösterici, mesaj verici, korku ve dehşet içerdiği anlamlarını çıkarmışlardır. Öğrenciler eserlere baktıklarında bazılarında heyecan ve özgürlük gibi güzel duygular bazılarında ise korku, hüznün, özlem gibi karamsar duygular hissettikleri bulgulanmıştır. Öğrenciler eserlere ilişkin sembol seçiminde ise daha çok eserlere baktıklarında doğrudan ne gördüyseler onları ifade etmişlerdir. Öğrencilerin eserlere ilişkin cevaplarına baktığımızda genel olarak eserler için özgün ve yaratıcı ve cevaplar verdikleri görülmüştür. Benzer araştırmalardan Taşkesen ve Uludağ (2019)’ın çalışmalarında öğrencilerden alınan cevapların oldukça yaratıcı ve farklı olduğu görülmüştür. Verilen cevapların yaratıcı ve farklı olmasının eleştirel düşünme gelişiminin bir ispatı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın bir diğer bulgusunda öğrencilerin sanat eleştirisi etkinlikleri öncesi yaptıkları çalışmaları incelendiğinde, öğrencilerin genellikle seçilen esere bağlı kaldıkları eserleri taklit ettikleri görülmektedir. Öğrenciler resimleri yorumlarken renk konusunda cesaretli adımlar attıkları, özgün ve yaratıcı oldukları görülse de, biçim ve konuya gelindiğinde esere bağlı kalmayı tercih ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin sanat eleştirileri etkinleri sonrasında daha cesaretli oldukları, çalışmalarında farklı yaklaşımlar geliştirdikleri, renk ve doku seçiminde daha özgür oldukları, yorumlarına yeni ayrıntılar ekledikleri ve kompozisyon oluşturma yetilerinin geliştiği görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında genel olarak sanat eleştirisi etkinliklerinin öğrencilerin sanatsal ürün çıkarma boyutunda olumlu yönde katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Özdemir (2007) Sanat eğitiminde ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine sanatçılardan gösterilen örneklerin öğrenci başarısına ve yaratıcılığın gelişmesine etkisi adlı tezinde sanatçılardan örnek eser gösteriminin öğrencilerin, özgünlük ve yaratıcılığına olumlu katkı sağlamış olduğu bulgusuna varılmıştır. Baş ve Kaptan (2018) Araştırmanın problemi oluşturan, resim-iş öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin resim anasanat atölye derslerindeki sanatsal yaratım süreçleri hakkındaki görüşlerinin neler olduğunu araştırdığı araştırmasında elde edilen veriler, evrensel manada güncel sanatsal yaratımla alakalı geleneksel bir sürecin varlığının devam ettirdiğini gösterdiği sonucuna varmışlardır. Taşkesen ve Uludağ (2019) çalışmalarında öğrencilerin ifadelerinden sanat eleştirisi kapsamındaki uygulanan bu çalışmadan olumlu etkilendikleri ve bu sonuçtan da sanat eleştirisi uygulamalarının öğrencilerin hem iç hem de dış motivasyonlarını olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır. Benzer araştırmaların da mevcut çalışmayı desteklediği görülmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre ortaokul öğrencilerinin pedagojik sanat eleştirisi yeterlilik algı düzeylerinin sanat eleştirisi etkinlikleri öncesinde ortalamasının üstünde olduğu, sanat eleştirisi etkinlikleri sonrasında ise anlamlı bir sonuç olmasa da yükselme göstererek iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin sanat eleştirisi etkinlikleri kapsamında vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde eleştirel yorumlama becerilerinin yeteri kadar gelişmemiş olduğu ancak gösterilen sanat eserlerine ilişkin farklı yaklaşımlar geliştirdikleri özgün ve yaratıcı cevaplar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin pedagojik sanat eleştirisi etkinlikleri öncesi ve sonrasında çıkan sanatsal ürünler karşılaştırıldığında sürecin sonunda daha özgün ve yaratıcı çalışmalar ortaya koydukları, renk ve doku seçiminde daha özgür davrandıkları tespit edilmiştir. Pedagojik sanat eleştirisi etkinliklerinin ortaokul öğrencilerinin lehine hem sanat eleştirisi

yapabilme bağlamında hem de sanatsal ürün ortaya koyma noktasında olumlu sonuçlar ortaya çıkardığı görülmüştür.

Kaynakça

- Akar, C. ve Kara, M. (2016). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim(Teke) Dergisi*, 5(3), 1339-1355.
- Altın, M. ve Saraçoğlu, S. (2018). Yaratıcı, Eleştirel Ve Yansıtıcı Düşünme: Benzerlikler-Farklılıklar. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-9.
- Baş, Ş. & Kaptan, A.Y.(2018). Resim İş (Görsel Sanatlar) Öğretmenliği Öğrencilerinin Sanatsal Yaratım Süreçleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,21(1)
- Büyüköztürk Ş. (2012, Mayıs 14). Örnekleme Yöntemleri. [Http://Cv.Ankara.Edu.Tr/Duzenleme/Kisisel/Dosyalar/21082015162828.Pdf](http://Cv.Ankara.Edu.Tr/Duzenleme/Kisisel/Dosyalar/21082015162828.Pdf)
- Creswell, J.W. (2003). *Research Design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches* (2nd Ed.). Thousand Oaks, Ca: Sage.
- Demir, K. M. (2006). *İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Derslerinde Eleştirel Düşünme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Elder, L. Paul, R. ,(2007). *The Thinker's Guide To Analytic Thining: How To Take Thinking Apart And What To Look For When You Do, The Elements Of Thinking And Standards They Must Meet*. Foundation For Critical Thinking. [Http://Www.Criticalthinking.Org/](http://Www.Criticalthinking.Org/)
- Emir, E. ve Ocak, G.(2017). Eleştirel Düşünme Becerisi Öğretim Programı Tasarısının Öğrencilerin Yansıtıcı Düşünme Becerilerine Etkisi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 11(3), 431-456.
- Ennis, R. H.(1991). Critical Thinking: A Streamlined Conception. *Teaching Philosophy*, 14(1), 5-24.
- Epstein, R. L. & Kernberger, C. (2006). *Critical Thinking* (Third Edition). Canada: Thomson Wadsworth.
- Fisher, A. (2011). *Critical Thinking: An İntroduction*. New York, Ny: Cambridge University Press.
- Karabacak, H. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerileri ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyi (Erzurum İli Örneği) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Köksal, N. ve Çoğmen, S. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme ve İletişim Becerileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 278-296.
- Kömürcü, İ. (2019). Yaratıcılık Bağlamında Sanatçı Adaylarının Eleştirel Düşünme Becerileri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 1659-1676.
- Küçüktepepınar, C. (2014). Sanat Eğitimi ve Uluslararası Uygulamalar. *Erciyes Sanat*, (2), 27-39.
- Levy, D.A. (2010). *Tools Of Critical Thinking: Metathoughts For Psychology*. Long Grove, Il: Waveland Press.
- Mazlum, Ö. ve Ekmekçi, H. (2016). Görsel İletişim Tasarımı Eğitiminde Pedagojik Sanat Eleştirisi Yöntemine İlişkin Bir Örnek Olay Çalışması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,47, 64-73.

- MEB.(2018). Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (İlkokul Ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6,7ve8.Sınıflar).[Http://Mufredat.Meb.Gov.Tr/Dosyalar/2018121111026326/Gorsel%20sanatlar.Pdf](http://Mufredat.Meb.Gov.Tr/Dosyalar/2018121111026326/Gorsel%20sanatlar.Pdf)
- Mercin, L. ve Alakuş, Ali O. (2005). Sanat Eleştirisi Ve Pedagojik Eleştiri Yönteminin İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (5), 36-46.
- Mete, G. (2021). Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 492-509.
- Önal, M. ve Taşkesen, O. (2020). Pedagojik Sanat Eleştirisi Yeterlilik Algısı Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Uluslararası Güzel Sanatlar Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 63-86.
- Özdemir, S. G. (2007). Sanat Eğitiminde İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerine Sanatçılardan Gösterilen Örneklerin Öğrenci Başarısı Ve Yaratıcılığın Gelişmesine Etkisi(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Semerci, Ç. (2003). Eleştirel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 28(127), 64-70.
- Şensoy Ö. ve Yıldırım H. İ.(2017). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(2), 611-648.
- Taşkesen, S. ve Uludağ, M. (2020). Sanat Eleştirisi Etkinliklerinin Ortaokul Öğrencilerinin Yaratıcılıklarına ve Motivasyonlarına Etkisi. *International Online Journal Of Educational Sciences*, 12(1), 312-325.
- Türnüklü, E. B. ve Yeşildere, S. (2005). Problem, Problem Çözme ve Eleştirel Düşünme. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25,107-123.
- Ülger, K. (2015). Sanat Eğitiminin Düşünme Becerileri Üzerine Etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(206), 206-135.
- Yıldız, N. (2011). İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Fen ve Teknoloji Dersinde Eleştirel Düşünme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Yolcu, Enver. *Sanat İklimi: (1. Baskı)* Ankara: Pegem Akademi, 2015.